

"SƏS" qəzeti mənim
üçün ən əziz qəzetdir

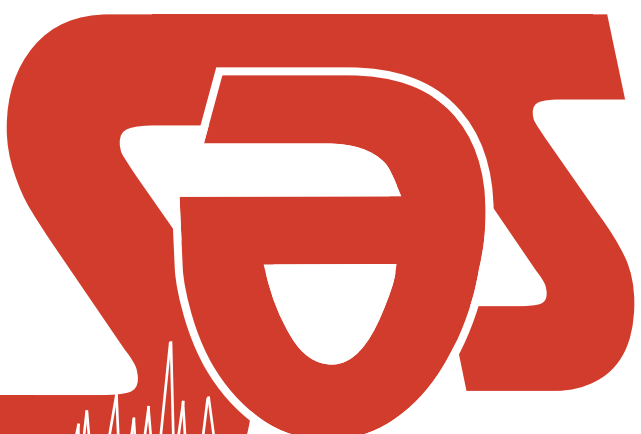

№ 117 (7042)

"Çin Azərbaycana ən böyük
investisiya yatırın
ölkələrdən biridir"

14

5 iyul 2024-cü il.
Qiyməti 60 qəpik

AZƏRBAYCAN-ŞƏT:

harmoniya və inkişaf naminə birlik

2

Türk dövlətlərinin güç və birliyi!

Prezident İlham Əliyev: "Hər bir Zirvə görüşü birliyimizin
gücləndirilməsinə istiqamətlənmiş növbəti addım olur"

5

Erməni vəhşiliyi regionun
sabitliyinə təhdid yaradır

13

İcazasız foto çəkənlər necə
cəzalandırılır?

16

"Bəşəriyyətin problemi
iqlim dəyişikliyi"

14

Türkiyəli ekspert:
"Bakı ilə İrəvan
arasında sülh Cənubi
Qafqazın global
nüfuzunu artıracaq"

7

Dünya
azərbaycanlıları
vahid amalda

8

Qazaxıstan Respublikasının sədrliyi ilə Astanada Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının samiti keçirilib. Tədbirdə Qazaxıstan, İran, Çin, Qırğızıstan, Pakistan, Rusiya, Tacikistan, Özbəkistan, Belarus, Monqolustan, Azərbaycan, Qətər, Türkiyə və Türkmənistanın dövlət və hökumət başçıları, Rəs əl-Xeymə əmiri (BƏƏ), Hindistanın Xarici İşlər Naziri, həmçinin ŞƏT-in Baş Katibi və ŞƏT Regional Antiterror Strukturu- runun İcraiyyə Komitəsinin direktoru iştirak edib. Samitdə həmçinin BMT-nin baş katibi və MDB, İƏT, Cİ-CA, KTMT, AEC və İOSB kimi beynəlxalq təşkilatların rəhbərləri iştirak ediblər.

Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının samiti ilk dəfədir ki, "ŞƏT-ə üzv dövlətlərin rəhbərləri şurasının iclası" və "ŞƏT Plus" iclası formatında keçirilib. ŞƏT Dövlət Başçıları Şurasının iclası zamanı Astana Bəyannaməsi, 20 qərar, dövlət başçılarının 3 bəyanatı, o cümlədən "Ədalətli sülh, harmoniya və inkişaf naminə dünya birliyi haqqında" Təşəbbüs", "ŞƏT-in təkmilləşdirilməsi haqqında" sənədlər imzalanıb. Belarus Respublikasının ŞƏT-ə üzvlüyünə qəbul edilməsi və ona ŞƏT-ə üzv dövlət statusunun verilməsi prosedurunun başa çatdırılması barədə qərar isə Minsk üçün tarixi xarakter daşıyıb. Bütövlükdə dövlət başçıları ŞƏT-in çoxşaxəli əməkdaşlığını, onun perspektivlərini daha da gücləndirəcək, eləcə də aktual beynəlxalq və regional problemləri həll edəcək geniş spektrli məsələləri nəzərdən keçiriblər. "ŞƏT Plus" iclası "Ədalətli dünya, harmoniya və inkişaf naminə dünya birliyi" mövzusunda geniş tərkibdə keçirilib.

AZƏRBAYCAN-ŞƏT: harmoniya və inkişaf naminə birlik

Astanada Azərbaycana verilən dəyərlər

Azərbaycan dövlətinin başçısı İlham Əliyev Astanaya səfəri çərçivəsində Qazaxıstanın Prezidenti Kasım-Jomart Tokayevlə görüşüb. Qazaxıstan Prezidentinin Azərbaycana səfəri zamanı əldə olunmuş razılaşmaların həyata keçirilməsi istiqamətində birgə addımların və səylərin davam etdirildiyi vurğulanıb, görüşün yaxın günlərdə Türk Dövlətləri Təşkilatının Şuşada keçiriləcək qeyri-rəsmi Zirvə toplantısında davam edəcəyini bildirib. Türk Dövlətləri Təşkilatının da ölkələrimizin gündəliyində prioritet istiqamət olduğu vurğulanıb. Prezident İlham Əliyev Kasım-Jomart Tokayevin rəhbərliyi ilə Qazaxıstanın inkişafının, beynəlxalq səviyyədə nüfuzunun artmasının, ölkədə həyata keçirilən siyasi-iqtisadi islahatların dost və qardaş Azərbaycanı da sevindiriyini bildirib, bu münasibətlə təbriklərini çatdırıb.

Qazaxıstan Prezidenti qeyd edib ki, ölkəsi Azərbaycanın Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatına tam üzvlüyünü dəstəkləməyə hazırdır.

Kasım-Jomart Tokayev COP29-un ölkəmizdə keçirilməsi münasibətilə təbriklərini çatdırıb. COP29-un dünya səviyyəsində ən mötəbər tədbirlərdən biri olduğunu deyən Qazaxıstan Prezidenti Azərbaycanın bu tədbiri uğurla təşkil edəcəyinə əminliyini bildirib. Görüşdə ölkələrimizin bu məsələ ilə bağlı müxtəlif təşəbbüslərlə çıxış etmələrinə toxunulub.

Söhbət zamanı Orta Dəhlizin inkişafı istiqamətində nailiyyətlər qeyd olunub, Birgə İnvestisiya Fondu ilə əlaqədar imzalanacaq anlaşma memorandumunun əhəmiyyəti bildirilib və bu xüsusda artıq konkret layihələrin icrasına dair aidiyyəti qurumlara tapşırıqlar verildiyi diqqətə çatdırılıb. Humanitar sahədə əməkdaşlığa toxunulub, Qazaxıstan Mədəniyyət Günlərinin Azərbaycanda uğurla keçirildiyi, Azərbaycan Mədəniyyət Günlərinin isə bu ilin sentyabrında Qazaxıstanda keçiriləcəyi vurğulanıb.

Azərbaycan-Rusiya görüşü

Astanada Azərbaycan Prezidenti İlham

Əliyevin Vladimir Putinlə görüşündə çıxış edən Rusiya Prezidenti Ermənistanla Azərbaycan arasında münasibətlərin normallaşdırılmasına və sülh gündəliyinin irəli aparılmasına daim dəstək verməyə hazır olduğunu bildirib. Bu əsnada müzakirələr aparılıb. Dövlətimizin başçısı Ermənistanla Azərbaycan arasında münasibətlərin normallaşması prosesi haqqında məlumat verib. Söhbət zamanı nəqliyyat, gəmiqayırma, əczaçılıq, avtomobil sənayesi sahələrində əməkdaşlıq, Rusiyanın avtomobil istehsal edən müxtəlif şirkətləri tərəfindən Azərbaycanda istehsalın təşkili məsələləri ilə bağlı fikir mübadiləsi aparılıb. Rusiyadan Azərbaycana gələn turistlərin sayında artım və Azərbaycanda Rus Dram Teatrının fəaliyyət göstərdiyi qeyd edilib.

Qeyd edək ki, Vladimir Putinin Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevlə görüşü bir qədər uzun çəkib. Baş nazirin müavini Aleksandr Novak "Kommersant"ın muxbirinin "Prezidentlər Azərbaycandan təbii qazın Ukrayna vasitəsilə Aİ-yə çatdırılmasının mümkünlüyünü müzakirə ediblərimi", sualını nə təsdiq, nə də təkzib edib. Sadə dillə desək, uzun müddət susub və "Bu, əslində uzun-

müddətli araşdırma tələb edən bir sualdır... Və bu, bizdən asılı deyil... Daha çox biznes subyektlərinə aiddir", cavabını verib.

Üçtərəfli görüş

Astanada Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev, Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Ərdoğan və Pakistan İslam Respublikasının Baş naziri Məhəmməd Şahbaz Şərif arasında üçtərəfli görüş olub. Söhbət zamanı Azərbaycan Prezidentinin, Türkiyə Prezidentinin və Pakistanın Baş nazirinin üçtərəfli formatda Zirvə görüşünün ilk dəfə keçirildiyi vurğulanaraq, onun tarixi əhəmiyyəti qeyd olundu və bu görüşlərin bundan sonra mütəmadi xarakter daşıyacağına əminlik ifadə edilib.

Azərbaycan, Türkiyə və Pakistanın tarixini köklər və qardaşlıq münasibətləri ilə birbirinə bağlı olduğu xüsusi vurğulanıb. Ölkələrimizin beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində daim bir-birini dəstəklədiyini qeyd olundu və bunun gələcəkdə də davam etdirilməsinin vacibliyi bildirilib.

Ardı səh. 3

Əvvəli səh. 2

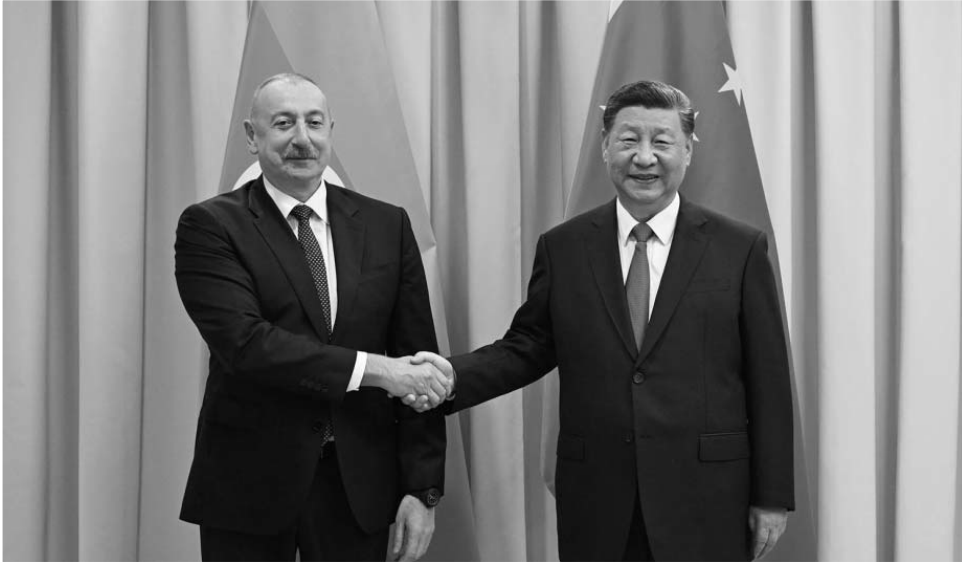
Azərbaycan, Pakistan və Türkiyə arasında parlamentlərin sədrləri, xarici işlər nazirləri səviyyəsində üçtərəfli formatların artıq mövcud olduğu və bu əsnada əvvəllər bir sıra görüşlərin keçirildiyi diqqətə çatdırılıb.

Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü və suverenliyini tam şəkildə təmin etməsi bir daha vurğulanıb. Regiondan kənar ölkələrin Cənubi Qafqazda militarizasiya siyasəti aparmasından narahatlıq ifadə edilib. 44 günlük Vətən müharibəsində qardaş Türkiyə və Pakistanın Azərbaycana göstərdiyi siyasi və mənəvi dəstək xüsusi vurğulanıb. Bunun Azərbaycan xalqı və dövləti tərəfindən yüksək qiymətləndirildiyi qeyd olunub.

Ölkələrimiz arasındakı siyasi əlaqələrin ruhuna uyğun olaraq üçtərəfli formatda iqtisadi-ticarəti əlaqələrin, innovasiyalar, enerji, kənd təsərrüfatı, təhsil, humanitar və digər sahələrdə əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsinin perspektivləri ilə bağlı fikir mübadiləsi aparılıb. İqtisadi-ticarəti əlaqələrin hazırda artan dinamikası müsbət hal kimi qeyd edildi, amma bunun ölkələrimizin potensialına tam şəkildə uyğunlaşdırılmasının vacibliyi vurğulanıb. Orta Dəhlizdə Pakistanın da iştirakı qeyd edilib və bunun ölkələrimiz arasında iqtisadi-ticarəti əlaqələrin təşviqinə töhfə

AZƏRBAYCAN-ŞƏT:

harmoniya və inkişaf naminə birlik

verəcəyi bildirilib.

Görüşdə müdafiə və müdafiə sənayesi sahələrində əməkdaşlıq məsələlərinə toxunulub, 2021-ci ildə üç ölkənin xüsusi təyinatlılarının iştirakı ilə "Üç qardaş" şüarı altında keçirilən təlimlərin əhəmiyyəti vurğulanıb və üç ölkənin Silahlı Qüvvələri tərəfindən birgə təlimlərin bundan sonra da mütəmadi qaydada keçirilməsi təklif edilib. Təklif məmnunluqla qəbul olunub. Müdafiə sənayesi sahəsində də üç ölkənin birgə istehsalının təşkil edilməsi məsələsi vurğulanıb.

Dövlətimizin başçısı Türkiyə Prezidentini və Pakistanın Baş nazirini COP29-da iştirakı bir daha dəvət edib. Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğan və Baş nazir Məhəmməd Şahbaz Şərif dəvəti məmnunluqla qəbul ediblər.

İlham Əliyevin Si Cinqin ilə görüşü keçirilib

Si Cinqin İlham Əliyevi Prezident seçilməsi münasibətilə təbrik edib. Dövlətimizin başçısı təbriklərə görə minnətdarlığını bildirib və Azərbaycanın daim "Vahid Çin" siyasətini dəstəklədiyini vurğulayıb. Tayvanda keçirilmiş seçkilərin Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi tərəfindən pisləndiyi, Çinin də Azərbaycanın ərazi bütövlüyünə və suverenliyinə dəstək ifadə etdiyi qeyd olunub.

Si Cinqin bütün bunlara görə Azərbaycan Prezidentinə təşəkkürünü bildirib. Ekstremizmə və separatizmə qarşı mübarizədə ölkələrimizin mövqelərinin üst-üstə düşdüyü xüsusi qeyd olunub.

Prezident İlham Əliyev Azərbaycanın

multilateralizmə - çoxtərəfli diplomatiyaya böyük əhəmiyyət verdiyini vurğulayaraq qeyd edib ki, Azərbaycan ölkələrin daxili işlərinə qarışmamaq prinsipinin tərəfdarıdır. İkil standartlardan əziyyət çəkmiş ölkəmiz də daxili işlərimizə qarışmaq cəhdlərini qəbul etmir.

Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatında Azərbaycanın statusunun artırılmasının Çin tərəfindən dəstəkləndiyi vurğulanıb, gələn il Çinin sədrliyi çərçivəsində bu məsələyə xüsusi diqqət yetiriləcəyi bildirilib. Si Cinqin Azərbaycan Prezidentini Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının Çində keçiriləcək Zirvə toplantısına, eyni zamanda, bu əsnada Çinə dövlət səfərinə dəvət edib. Prezident İlham Əliyev dəvəti məmnunluqla qəbul edib. Azərbaycan Prezidenti də Çin Xalq Respublikasının Sədrini uyğun vaxtda ölkəmizə rəsmi səfərə dəvət edib.

Azərbaycanın "Bir kəmə, bir yol" layihəsini dəstəkləyən və buna qoşulan ilk dövlətlərdən biri olduğu vurğulanıb, ölkəmizin nəqliyyat-logistika imkanları, bu sahəyə hazırda Azərbaycanın investisiyalar qoyduğu və daim onu təkmilləşdirməsi sayəsində qazandığı uğurları qeyd edilib. Bu xüsusda, Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu xəttinin ötürücülük imkanlarının 5 milyon tona, Ələt Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanının yükaşıma qabiliyyətinin 15 milyon tondan 25 milyon tona çatdırılması vurğulanıb.

Orta Dəhliz çərçivəsində Azərbaycan ilə Çin arasında əməkdaşlığa toxunularaq, bu dəhlizin rəqəmsallaşdırılmasının onun Mərkəzi Asiya ölkələrindən Qərb istiqamətinə, eyni zamanda, Qərb istiqamətindən də Çinə və Mərkəzi Asiyaya yüklərin həcminin artmasına müsbət təsir göstərməsi ilə bağlı fikir mübadiləsi aparılıb. Görüşdə ölkələrimi-

zin şəhərləri arasında qardaşlıq əlaqələrinə toxunularaq, Azərbaycanın 6 şəhərinin Çinin müxtəlif şəhərləri və regionları ilə əlaqələrinin olduğu vurğulanıb. Azərbaycan ilə Çin arasında humanitar, mədəni əlaqələr qeyd edilib, Heydər Əliyev Fondunun xətti ilə həyata keçirilən layihələrin əhəmiyyəti diqqətə çatdırılıb.

Turizm sahəsində əməkdaşlığın genişləndirilməsi və insanlar arasında təmasların artırılması məqsədilə Azərbaycanın birtərəfli qaydada Çin vətəndaşlarına münasibətdə vizaların aradan qaldırılması qeyd edilərək, bunun da ölkələrimiz və insanlar arasında təmaslara ciddi təkan verəcəyinə ümidvarlıq ifadə olunub. Si Cinqin deyib ki, Çin tərəfi də Azərbaycan vətəndaşlarına münasibətdə vizasız gediş-gəlişin tətbiq olunması məsələsini nəzərdən keçirəcək ki, ölkələrimiz və insanlar arasında təmaslar daha da çoxalsın.

Çin Xalq Respublikasının Sədr COP29-un Azərbaycanda keçirilməsi münasibətilə təbriklərini çatdırıb və ölkəsinin də bu tədbirdə yüksək səviyyədə təmsil olunacağını deyib. COP29 çərçivəsində nümayəndə heyətlərimizin yaxından əməkdaşlıq etməsinin önemi qeyd olunub. Si Cinqin Azərbaycanın Qoşulmama Hərəkatında uğurlu sədrliyinə toxunaraq, COP29-un sədri kimi Azərbaycanın və Çinin Qlobal Cənubun bir hissəsi olduqlarını deyib.

Prezident İlham Əliyev ölkəmizin ŞƏT ilə əməkdaşlığını dəstəklədiyini kimi, BRICS-lə də əməkdaşlığının inkişafına yaxından dəstək verdiyinə görə Çinə təşəkkürünü bildirib. Dövlətimizin başçısı qeyd edib ki, Asiyada Qarşılıqlı Fəaliyyət və Etimad Tədbirləri üzrə Müşavirənin Sammiti 2026-cı ildə Azərbaycanda keçiriləcək. Bununla bağlı Azərbaycan ilə Çin arasında əməkdaşlıq məsələləri ətrafında fikir mübadiləsi aparılıb.

Şərqdən Qərbə mesaj...

Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının (ŞƏT) Astanada keçirilən iclasında nə Ukrayna, nə də Qərb ölkələrinin təmsilçiləri iştirak etmir. Buna baxmayaraq, Rusiya, Çin, Türkiyənin dövlət başçıları və BMT-nin baş katibi iştirak etdiyi üçün sammitin kənarında Ukrayna ilə bağlı danışıqların baş tutacağı ehtimalı yüksək idi. Bu, Rusiya Federasiyası və Çin Xalq Respublikası liderləri arasında may ayında Pekində baş tutan söhbətin davamı kimi də qəbul oluna bilərdi. İki güc arasında iqtisadi əlaqələr və terrorçulara qarşı birgə mübarizə müzakirə edilib. Təsədüfi deyil ki, sammit əfəsinə Rusiya və Çin hərbiçiləri Amur

çayının hər iki sahilində birgə təlimlər keçirilib.

Astanada keçirilən sammitdə Putin, Cinqin və Qazaxıstan prezidenti Qasım-Jomart Tokayevlə yanaşı, Pakistanın baş naziri Şahbaz Şərif, Özbəkistan prezidenti Şavkat Merziyoyev, Tacikistan prezidenti Emomali Rəhmon və Qırğızıstan prezidenti Sadır Japarov iştirak edir.

Belarusun ŞƏT-in tamhüquqlu üzvü olması ilə əlaqədar Belarus prezidenti Aleksandr Lukaşenko da gəlib. Digər görkəmli qonaqlar BMT-nin baş katibi Antonio Quterreş, Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan və Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevdir. Bu siyahı sammitin nə qədər önəmli olduğundan xəbər verir. Əvvəlcə Rusiya, Çin və Mərkəzi Asiyanın keçmiş sovet respublikaları tərəfindən təhlükəsizliyin təmin edilməsi və sərbəhd problemlərinin həlli üçün yaradılmış ŞƏT beynəlxalq arenada nüfuzlu oyunçuya çevrilib. ŞƏT-ə İran da daxildir. Tehran hələ də may ayında helikopter qəzasında həlak olan İbrahim Rəisinin varisini seçir. Buna görə də İran prezident səlahiyyətlərini icra edən Məhəmməd Moxber təmsil edir. Türkiyə, Səudiyyə Ərəbistanı və Misir müşahidəçi statusuna malikdir.

Hindistanın baş naziri Narendra Modi ölkənin xarici işlər naziri Subramanyam Caisankarı Astanaya göndərib.

Amerika mediası və politoloqları anlayıblar ki, Qazaxıstanda keçirilən ŞƏT sammitinə məhəl qoymamaq yersizdir. Onlar iddia edirlər ki, sammit Putin üçün ilk növbədə ona görə vacibdir ki, bu, Qərbin Rusiyaya sanksiyalar vasitəsilə təcrid etmək cəhdlərinin iflasına işarədir. Haaqa Beynəlxalq Cəmiyyət Məhkəməsi (ICC) Putinin həbsinə order verib. Lakin Qazaxıstan BCM-nin yaradılması ilə bağlı Roma Əsasnaməsində iştirak etmir və buna görə də onun qaydalarına məhəl qoymur. Bununla Astana demək istəyir ki, Birləşmiş Ştatlar və müttəfiqləri Rusiyanın prezidentini Putinə çatmaq, onu "zərərsizləşdirmək" üçün "qısa mənzilli silahlara" sahibdirlər və Qazaxıstan onların maşası ola bilməz. Qərbdəki insan haqları təşkilatları tək-cə Moskvaya deyil, Pekinə də təzyiqlərini artırırıblar. Onlar hətta Çini uyğur müsəlmanlarına və digər dini azlıqlara vəhşicəsinə zülm etməkdə ittiham edirlər. Qərb şərhçilərinin fikrincə, ŞƏT-in sammiti Putin və Cinqin üçün güclü şəxsi dostluq və iki güc arasında strateji tərəfdaşlığı gücləndirmək əzmi nümayiş etdirmək üçün əlavə stimulu rolunu oynayır.

Ardı səh. 4

Əvvəli səh. 3

Bununla belə, ŞƏT-də xoşməramlılıq və harmoniya ruhu hökm sürür. Hindistan və Pakistan arasında Kəşmirə bağlı təxminən 80 illik mübahisəni, Himalayda demarkasiya xətti boyunca Çin və Hindistan arasında hərbi toqquşmaları xatırlamaq kifayətdir. Qərb ekspertləri təkid edirlər ki, Çin öz resurslarını Ukraynanın Şimal-Şərqi Hərbi Dairəsinə xərcləməsindən istifadə edərək, Rusiyaya iqtisadi cəhətdən Orta Asiyadan sıxışdırır. Rusiyanın regionda təsiri həqiqətən də azalmaqdadır. Mərkəzi Asiya hökumətlərinin heç biri Ukraynada Rusiyanın apardığı hərbi əməliyyatlara birbaşa dəstək vermək istəmir. Əslində Pekin regionda Rusiyaya əvəz etmək niyyətində deyil. Rusiya Federasiyası ilə təhlükəsizlik sahəsində əməkdaşlıq xüsusilə vacibdir.

Hamını maraqlandıran məsələ

Rusiya və Çin liderləri təhlükəsizlik sahə-

AZƏRBAYCAN-ŞƏT: harmoniya və inkişaf naminə birlik

nin dəmir yolu və avtomobil infrastrukturunu hazırlır və uğurla fəaliyyət göstərir. Hazırda biz dəmir yolu daşımalarının həcminin ildə 15 milyon tona qədər artırılması üzərində işləyirik, sonradan zərurət yaranarsa, bu rəqəm 30 milyon tona çatdırılacaq".

Prezident İlham Əliyev 2023-cü ilin sentyabrında Azərbaycanın beynəlxalq səviyyədə tanınmış əraziləri üzərində suverenliyini tam bərpa etməsindən danışıb: "Bununla da beynəlxalq hüquq və tarixi ədalət bərpa olundu. Azərbaycan Ermənistanın otuzillik işğalına son qoydu və BMT Təhlükəsizlik Şurasının otuz il kağız üzərində qalmış 4 qətnaməsinin icrasını hərbi-siyasi vasitələrlə təmin etdi. Azərbaycan multilateralizmi fəal şəkildə dəstəkləyir. Biz 2019-2023-cü illərdə Qoşulma Hərəkatına uğurla sədrlik etdik, onun global arenada nüfuzunu və gücünü möhkəmləndirdik, Hərəkatın institusional inkişafına

sində yeni addımlar barədə razılığa gəlibləmi və Ukraynada Çinin yeni təşəbbüslərini gözləmək olarmı? Mətbuatda Putinin Cinqin il görüşündə vurğuladığı iki vacib məqam məlum olub. Birincisi, Rusiya Federasiyası ilə ÇXR arasında əməkdaşlıq başqa ölkələrə qarşı yönəlməyib. İkincisi, Rusiya-Çin münasibətləri beynəlxalq arenada sabitləşdirici amil rolunu oynayır.

Ankara hər zaman diqqət mərkəzində olub ki, Türkiyə mədəniyyət, dil baxımından Mərkəzi Asiya sakinlərinə yaxındır və gənc dövlətlərə iqtisadi yardım göstərməyə hazırdır. Bununla belə, Türkiyə prezidentinin Astanada keçirilən sammitdə iştirakı ŞƏT-i Moskva və Pekinin siyasətinin aləti hesab edən digər NATO üzvləri üçün çağırışdır. Putinin Ərdəğanla söhbəti bir saata yaxın davam edib. Həmsöhbətlər danışıqların bütün məzmununu açıqlamaq istəməyiblər. Liderlər iqtisadi əməkdaşlığı müzakirə edərək iri layihələrdən də danışıqlar. Xüsusilə enerji sahəsində əməkdaşlıq məsələləri müzakirə edilib. Digər mövzu rusiyalı turistlərin Türkiyəyə səyahəti olub: keçən il Rusiya Federasiyasından Türkiyəyə rekord sayda turist gəlib. Putin Ərdəğana söz verib ki, o, mütləq Türkiyəyə səfər edəcək: onun səfəri çoxdan planlaşdırılıb, lakin qrafikləri razılaşdırmaq mümkün olmayıb. Ərdəğan qeyd edib ki, o, həmkarının "ən qısa zamanda" səfərini gözləyir.

Türkiyə ilə Rusiya prezidentləri həmçinin ilk bloku bir neçə aydan sonra işə salınmalı

olan Akkuyu AES-in tikintisini, Rosatomun rəhbəri Aleksey Lixaçovun görüşdən əvvəl verdiyi şərhədən aydın göründüyü kimi, yüksək səslə müzakirə ediblər. Rəcəb Tayyib Ərdəğan və Vladimir Putin bunların prinsipial məsələ olduğunu qeyd ediblər. Xüsusən də Sinop şəhərində Türkiyənin ikinci atom elektrik stansiyasının birgə tikilməsi ideyası üzərində fikir mübadiləsi aparılıb. Ona görə də Ərdəğan çıxışının sonunda "Sizi ən qısa zamanda ölkəmdə gözləyirəm, cənab Prezident!", deməsi məsələnin nə qədər ciddi olduğunu göstərir.

ŞƏT+ formatında görüş

Paytaxtın Müstəqillik Sarayında Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının sammiti çərçivəsində ŞƏT+ formatında keçirilən iclasda təşkilat üzv 10 ölkənin başçıları ilə yanaşı, BMT-nin baş katibi Antonio Quterreş, Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdəğan, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev, BƏƏ Ali Federal Şurasının üzvü, Rəs əl-Xaymə Əmirliyinin əmiri Səud bin Saqr əl-Qasimi, Türkmənistan Milli Məclisinin Xalq Şurasının sədri Qurbanqulu Berdiməhəmmədov, Monqolustan Prezidenti Uxnaaqiyın Xurelsux, Qəter Əmiri Şeyx Təmmim bin Həməd Al Tani iştirak ediblər. Belarusun tamhüquqlü üzvlüyündən sonra Təşkilat "Şanxay Onluğu" kimi fəaliyyətə başlayıb. Həmçinin, sammitin yekunları üzrə dövlət başçıları Astana Bəyannaməsini və ŞƏT-in

Страны-участницы и партнеры Шанхайской организации сотрудничества

fəaliyyəti ilə bağlı bir sıra digər mühüm sənədləri imzalayıblar.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev tədbirdə çıxış edib. Qeyd edib ki, Azərbaycan ikinci dəfədir ki, ŞƏT-in Zirvə toplantısına dəvət olunur: "Biz bunu Azərbaycan ilə üzv dövlətlər arasında inkişaf edən tərəfdaşlığın göstəricisi kimi qiymətləndiririk. Şərq-Qərb və Şimal-Cənub nəqliyyat dəhlizləri üzrə qarşılıqlı fəaliyyət Azərbaycan ilə ŞƏT-ə üzv dövlətlər arasında əməkdaşlığın vacib sahəsini təşkil edir. Coğrafi mövqeyi və nəqliyyat infrastrukturuna qoyulmuş böyük sərmayələr Azərbaycana Avrasiyanın nəqliyyat-logistika qovşaqlarından birinə çevrilmək imkanı verir".

Prezident əlavə edib ki, Orta Dəhlizin tərkib hissəsi olan Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolunun illik ötürücülük qabiliyyəti Azərbaycanın sərmayələri hesabına 1 milyon tondan 5 milyon tona qədər artıb: "Biz tərəfdaşlarımızla Orta Dəhlizin rəqəmsallaşması üzərində işləyirik. Bundan başqa, Azərbaycan Ələt Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanının illik ötürücülük qabiliyyətini ildə 15 milyon tondan 25 milyon tona qədər artırmaq niyyətindədir. Azərbaycan, həmçinin Şimal-Cənub nəqliyyat dəhlizinin inkişafında mühüm rol oynayır. Şimal-Cənub dəhlizinin Azərbaycan seqmenti-

töhfə verdik, üzv dövlətlərin dəstəyi ilə Hərəkatın Parlament Şəbəkəsini, Gənclər Təşkilatını təsis etdik, habelə Qadın Platformasının əsasını qoyduq.

Təxminən 200 ölkənin yekdil dəstəyi ilə Azərbaycan bu il COP29-a ev sahibliyi edəcək. Biz Bakıda keçiriləcək COP29 çərçivəsində inkişaf etmiş və inkişaf etməkdə olan ölkələr arasında körpü yaratmaq üçün səylərimizi əsirgəməyəcəyik və inkişaf etməkdə olan ölkələrin legitim maraqlarını nəzərə alacaq razılaşmanın əldə edilməsinə çalışacağıq. Azərbaycanın prioritetləri sırasında həm də iqlim dəyişikliyinə mənfi təsiri səbəbindən ekzistensial təhlükə ilə üzləşən inkişaf etməkdə olan kiçik ada dövlətlərinə dəstək yer alır. Azərbaycan inkişaf etməkdə olan kiçik ada dövlətləri üçün xüsusi texniki yardım fondunun yaradılması təşəbbüsü ilə çıxış edib.

Biz dünyada ən böyük beynəlxalq tədbir olan COP29-un keçirilməsinə hazırlıq istiqamətində ŞƏT ilə işi davam etdirəcəyik. Mən artıq ŞƏT-ə üzv dövlətlərin liderlərinə rəsmi dövlət məktubları ünvanlamışam və həmkarlarımı noyabrda Bakıda görcəyimə ümid edirəm".

V.VƏLİYEV

Türkdilli ölkələrin vahid platformada birləşməsi bu ölkələr arasında siyasi, iqtisadi, mədəni və digər sahələrdə əməkdaşlıq əlaqələrinə yeni imkanlar açıb. Qloballaşma meyillərinin gücləndiyi müasir dövrdə tarixi köklərə bağlı olan Türk dövlətləri sarsılmaz birlik nümayiş etdirirlər ki, bu da ziddiyyətlərlə dolu olan bir dünyamızda böyük əhəmiyyət kəsb edir. Türk dövlətləri ilə münasibətlərin möhkəmləndirilməsi Azərbaycanın xarici siyasətinin əsas prioritetlərindən biridir. Son illərdə Türk dövlətləri arasında əlaqələr bütün sahələrdə intensiv xarakter alıb və dövrün tələblərinə, baş verən proseslərə uyğun olaraq sürətlə inkişaf etdirilir. Azərbaycan türk dövlətləri arasında əməkdaşlığın dərinləşməsi prosesində aparıcı rola malik ölkələrdəndir. Belə ki, türk dövlətlərinin inteqrasiyası üçün fəal siyasi təşəbbüslərlə çıxış edir, iqtisadi maraqların uzlaşdırılması məqsədilə koordinasiyanın formalaşmasını gerçəkləşdirir.

"BİZİM AİLƏMİZ TÜRK DÜNYASIDIR, BİZİM BAŞQA AİLƏMİZ YOXdUR"

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev çıxışlarının birində bildirdiyi kimi, "Türk dünyasının birləşməsi istiqamətində ölkələrimiz böyük səylər göstərirlər. Bildiyiniz kimi, Azərbaycanın xarici siyasətinin prioritetlərinin müəyyən edilməsi zamanı Türk dünyasının gücləndirilməsi, Türk dövlətləri ilə əlaqələrimiz prioritet istiqamət kimi müəyyən olunub". Cənab Prezident builki prezident seçkilərindən sonra andiçmə mərasimindəki çıxışında bildirmişdi ki, bizim ailəmiz Türk dünyasıdır, bizim başqa ailəmiz yoxdur: "Əslində, bu, ölkəmizin bu istiqamətdəki siyasətini açıq şəkildə bürzə verir. Şadam ki, son illər ərzində Türk Dövlətləri Təşkilatı xətti ilə aparılan işlər birliyimizi daha da gücləndirir".

Bildiyiniz kimi, bir neçə gündən sonra Azərbaycan Prezidentinin təşəbbüsü ilə Şuşada Türk Dövlətləri Təşkilatının qeyri-rəsmi Zirvə görüşü keçiriləcək. Dövlət başçımızın çıxışlarının birində bildirdiyi kimi, "Hər bir Zirvə görüşü birliyimizin gücləndirilməsinə istiqamətlənmiş növbəti addım olur. Çox şadam və həmkarlarıma minnətdaram ki, onlar bu təşəbbüsü dəstəkləyiblər". Şuşa şəhərində keçiriləcək qeyri-rəsmi Zirvə görüşün əsas mövzuları nəqliyyat və iqlimlə bağlı olacaq. "Çünki bu gün nəqliyyat əlaqələrinin qurulması və genişləndirilməsi Türk dünyasının birləşməsi ilə sıx bağlı olan prosesdir. Orta Dəhlizin fəaliyyətə başlaması və yükdaşımaqların artırılması göz önündə olan məsələlərdir. Burada Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv olan bütün ölkələr birgə fəaliyyət göstərir. Mən hesab etdim ki, indiki zamanədə Orta Dəhlizin potensialına dünyada daha böyük ehtiyac var. Biz bu mövzu ilə bağlı, gələcək addımlarımızla bağlı geniş fikir mübadiləsi aparmalıyıq" - deyə Prezident bildirmişdir.

TÜRK DÜNYASINI DAHA DA SİX BİRLƏŞDİRƏN TARİXİ QƏRARLAR

Xatırladaq ki, Azərbaycanın bu istiqamətdə töhfələrindən biri də Türk Şurasının yaradılması ilə bağlı sazişin məhz ölkəmizdə imzalanmasıdır. 2009-cu ildə Azərbaycanın Naxçıvan şəhərində keçirilən toplantıda imzalanan Sazişə əsasən Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurası yaradılıb. Saziş Azərbaycan, Qazaxıstan, Qırğızıstan və Türkiyə prezidentləri tərəfindən imzalanıb. Ötən müddət ərzində bu əlaqələr genişləniib. Naxçıvan sazişinin imzalanmasından keçən dövr ərzində görülən işlər, qarşılıqlı səfərlər türk dövlətləri arasında inteqrasiyanı dərinləşdirmək üçün səmərəli platformaya çevrilib. Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının VIII Zirvə Görüşündə qəbul olunan tarixi əhəmiyyəti ilə seçiyələnlər. Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının adının "Türk Dövlətləri Təşkilatı"na dəyişdirilməsi haqqında Qərar, Türkmənistanın Türk Dövlətləri Təşkilatın-

Türk dövlətlərinin güc və birliyi!

Prezident İlham Əliyev: "Hər bir Zirvə görüşü birliyimizin gücləndirilməsinə istiqamətlənmiş növbəti addım olur"

da müşahidəçi statusunun verilməsi haqqında Qərar, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "Türk Dünyasının Ali Ordeni" ilə təltif edilməsi haqqında Qərar, Türk Şurası VIII Zirvə Görüşünün Beyannaməsi və digər qərarların imzalanması tarixi hadisə olaraq əhəmiyyət daşıyır.

Məlumdur ki, müasir dövrümüzdə bu təşkilat beynəlxalq səviyyədə böyük siyasi çəkiyə və nüfuzla malikdir. Şuşa şəhərinin 2023-cü il üçün "Türk dünyasının mədəniyyət paytaxtı" elan edilməsi haqqında qərar da məhz Beynəlxalq Türk Mədəniyyəti Təşkilatına üzv ölkələrin Mədəniyyət Nazirlərinin Daimi Şurasının Türkiyənin Bursa şəhərində keçirilən iclasında qəbul olunmuşdu. Azərbaycanın qədim mədəniyyət ocaqlarından biri olan Şuşa şəhərinin 2023-cü il üçün "Türk Dünyasının Mədəniyyət Paytaxtı" elan olunması əlbəttə ki, hər bir şeyi özündə ehtiva edir. TÜRKSOY tərəfindən Şuşanın 2023-cü il üçün "Türk Dünyasının Mədəniyyət Paytaxtı" elan edilməsi Türk-İslam dünyasının Azərbaycanın qədim şəhərinin mədəni zənginliyinə diqqətinin göstəricisidir.

Xatırladaq ki, istismara verilən Bakı-Tbilisi-Ceyhan və Bakı-Tbilisi-Ərzurum neft və qaz kəmərləri Xəzər neftini və qazını dünya bazarlarına çıxarır. Orta Asiyanın karbohidrogen ehtiyatları Xəzər dənizi və Azərbaycan vasitəsi ilə dünya bazarlarına nəql edilir. Aktau və Bakı dəniz limanları arasında gəmi daşınmalarının inkişafını da vurğulamalıyıq. 2013-cü ildə Bakı, Aktau və Samsun beynəlxalq dəniz limanları arasında Türk qardaş limanları haqqında Anlaşma Memorandumu imzalanmışdır. Aktau və Bakı dəniz limanları arasında gəmi daşınmaları inkişaf etməkdədir. Bakı - Aktau bərə yolu ilə neftlə yanaşı dəmir yol vaqonları, avtomobil, taxıl və s. Yüklərin daşınmaları da yerinə yetirilir. Aktau portundan Qazaxıstanın şimalını birləşdirən 400 km-lik dəmir yolu kənd təsərrüfatı məhsulları və s. daşınmasını xeyli səmərəli edir.

AZƏRBAYCANIN HAQLI MÜBARİZƏSİNƏ DƏSTƏK

TDT-yə üzv ölkələr arasında yaxın dostluq və qardaşlıq əlaqələrinin olması, onların bir-birini qarşılıqlı şəkildə dəstəkləməsi təşkilatın inkişaf perspektivlərini şərtləndirən əsas amillərdən biridir. Belə ki, hələ 2020-ci ildə Vətən müharibəsi zamanı bəziləri hətta Kollektiv Təhlükəsizlik Müqaviləsi Təşkilatının üzvü olmasına baxmayaraq, türk dövlətləri Azərbaycanın haqlı mübarizəsinə öz dəstəklərini verdilər. 2020-ci il türk dünyası üçün yadda qalan oldu. Belə ki, türk dünyasının önəmli uğurları, ən başlıcası Azərbaycan ərəzələrinin işğaldan azad olunması, Azərbaycanın suverenliyinin və ərazi bütövlüyünün bər-

pa edilməsi əhəmiyyətli hadisədir.

QARABAĞ VƏ ŞƏRQİ ZƏNGƏZURDA TÜRK DÖVLƏTLƏRİNİN HƏMRƏYLIYI

Dünyanın ikili standartlara əsaslanan siyasətinin hələ də davam etdiyi hazırkı dövrdə Türk dünyasının birliyinin zəruriliyi özünü daha aydın şəkildə nümayiş etdirir. İkinci Qarabağ müharibəsində tarixi Zəfərimizdən sonra bu birliyin daha da möhkəmləndiyi diqqətdən kənar qalmır. Dünya Azərbaycan-Türkiyə dostluğunun, qardaşlığının fonunda Türk dünyasının birliyinin şahidinə çevrildi. "Zirvə görüşünün Şuşada keçirilməsi təbii ki, böyük rəmzi mənə daşıyır" - deyən Prezident qeyd edib ki, Şuşa 4 ilə yaxındır ki, işğaldan azad edilib və orada sürətlə quruculuq-bərpa işləri aparılır. Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv ölkələrin liderləri Şuşaya səfərlər etmişlər. Bildiyimiz kimi, üzv dövlətlər Azərbaycanın Qarabağda və Şərqi Zəngəzurda apardığı bərpa-yenidənqurma işlərinə də öz töhfələrini verirlər. Bu baxımdan Özbəkistan Prezidenti Şavkat Mirziyoyev tərəfindən özbək xalqı adından hədiyyə olaraq Füzulidə inşa edilən Mirzə Uluqbəy adına 1 nömrəli tam orta məktəb. Cəbrayılada yaradılan Azərbaycan-Türkiyə Beynəlxalq Meşə Təlim Mərkəzi, Zəngilanda birinci mərhələsi açılan "Dost Aqropark" ağıllı kənd təsərrüfatı kompleksi və s. qeyd etmək olar. Həyata keçirilən layihələr Türk Dövlətləri Təşkilatının rolunu daha da artırır və onu dünyanın aparıcı beynəlxalq qurumlarından birinə çevirir. "Türkiyə Prezidenti, Özbəkistan Prezidenti, Qazaxıstan Prezidenti, Qırğızıstan Prezidenti Ağdam və Füzuliyə səfər etmişdir. Yəni bu, işğal edilmiş torpaqların bərpası üçün, əlbəttə, böyük mənə daşıyır. Biz bir daha qardaş dəstəyini hiss edirik, bütün Azərbaycan xalqı bunu hiss edir. Onu da bildirməliyem ki, azad edilmiş torpaqlarda qardaş ölkələrin təşəbbüsü və maliyyə dəstəyi ilə artıq bir məktəb və bir incəsənət mərkəzi fəaliyyətə başlamışdır. Bunlar Özbəkistan və Qazaxıstan tərəfindən inşa edilib. Bir məktəbin təməlini isə bu yaxınlarda Qırğızıstan Prezidenti ilə bərabər Ağdam rayonunda qoyduq. Cəbrayıl rayonundakı bir məntəqədə isə Macarıstanın maliyyə dəstəyi ilə bir məktəb inşa ediləcək. Yəni bütün bunlar bir daha birliyimizi göstərir." - deyə Prezident bildirib.

YENİ HƏDƏFLƏRİN REALLAŞMASINA DƏYƏRLİ TÖHFƏLƏR

Bu günlərdə isə iyunun 15-də Yeni Azər-

baycan Partiyasının təşkilatçılığı ilə Şuşa şəhərində Milli Qurtuluş Günü və Şuşa Bəyannaməsinin imzalanmasının üçüncü ildönümünə həsr olunmuş "Türk Dövlətləri Təşkilatı: geosiyasi reallıqlar və qlobal kataklizmlər fonunda yeni strateji hədəflərə doğru" mövzusunda beynəlxalq konfrans keçirildi. Tədbirin qardaş Azərbaycanın mədəniyyət beşiyi, 2024-cü ildə "İslam dünyasının mədəniyyət paytaxtı" elan edilmiş Şuşa şəhərində təşkil edilməsinin xüsusi önemi var. Bu konfrans Türk dünyasında hakim siyasi partiyalar arasında əlaqələrin genişləndirilməsi və əməkdaşlığın dərinləşdirilməsi məsələlərinin müzakirəsi baxımından da əhəmiyyət kəsb edir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Yeni Azərbaycan Partiyasının Sədri İlham Əliyevin konfrans iştirakçılarına ünvanladığı müraciətində deyirdi: "Beynəlxalq hüquq normalarının kobudcasına pozulduğu və ikili standartlara əsaslanan selektiv yanaşmaların baş qaldırdığı belə bir şəraitdə milli maraqların qorunmasına hədəflənmiş və mövcud çağırışlara cavab verən siyasətin həyata keçirilməsi müstəqil dövlətlərin qarşısında duran başlıca vəzifələrdəndir. Son zamanlarda yeni strateji hədəflərə doğru inamla irəliləyərək dünya siyasətində yüksələn güc mərkəzinə çevrilən, beynəlxalq nüfuzu və geosiyasi təsir imkanları artmaqda olan Türk Dövlətləri Təşkilatında birləşən ölkələr də analoji çağırışlarla üzləşirlər. Yeni ittifaq modeli kimi dünyanın diqqət mərkəzində olan bu təşkilatda təmsil olunan ölkələrin sıx həmrəylik şəraitində dostluq və qardaşlıq prinsiplərinə, qarşılıqlı anlaşmaya, bərabərhuquqlu tərəfdaşlığa və çoxşaxəli əməkdaşlığa əsaslanan münasibətləri həm milli və regional səviyyədə, həm də global miqyasda sabitliyə, təhlükəsizliyə və inkişafa xidmət edən çox önəmli amildir".

Cənab Prezident onu da bildirib ki, Türk Dövlətləri Təşkilatında bir araya gələn ölkələrin siyasi partiyalarının qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığı da müştərək məqsədlərin həyata keçirilməsində əhəmiyyətli rol oynayır: "Əminəm ki, Azərbaycan xalqı üçün əlamətdar olan mühüm tarixdə - Milli Qurtuluş Günündə və Şuşa Bəyannaməsinin imzalanmasının növbəti ildönümündə Yeni Azərbaycan Partiyasının təşkilatçılığı ilə "İslam dünyasının mədəniyyət paytaxtı" Şuşa şəhərində keçirilən, bu səbəbdən xüsusi rəmzi mənaya və mənəvi-siyasi önəmə malik bu tədbirin ölkələrimiz arasında çoxşaxəli münasibətlərin inkişafına, Türk dünyasında birliyin daha da möhkəmlənməsinə, yeni hədəflərin reallaşmasına dəyərli töhfələr verəcəkdir".

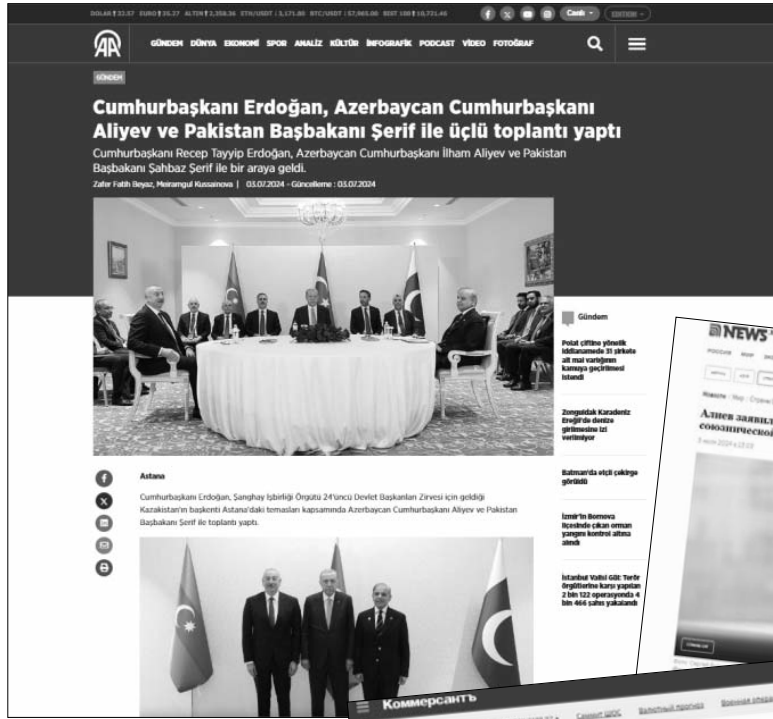
Bildiyimiz kimi, türk dövlətlərinin regional sabitliyin və sülhün qorunub saxlanılmasında rolu getdikcə artır. Bu yaxınlarda imzalanmasının üçüncü ildönümünü qeyd etdiyimiz Şuşa Bəyannaməsi ikidost ölkənin münasibətlərinin dünəni, bu günü və gələcəyi bərdə aydın təsəvvür yaradır. Ümumilikdə türk dövlətləri arasında əlaqələr bütün sahələrdə uğurla inkişaf edir. Hazırda dünya bu birliyi işğaldan azad edilmiş torpaqlarımızda aparılan genişmiqyaslı bərpa-quruculuq işlərində aydın şəkildə görür. "Türk dünyası böyük bir ailədir, böyük potensiala malikdir, böyük coğrafiyanı əhatə edir. Nəqliyyat yolları, enerji resursları, insan kapitalı, artan əhali, demoqrafik vəziyyətin müsbət olması - bunlar, böyük bir güc potensialıdır. Bizim vəzifəmizdir ki, bu potensialı dünya miqyasında böyük bir gücə çevirək, əminəm ki, bu olacaq, biz bunu görürük. Hər bir toplantı, hər bir Zirvə görüşü bizim məqsədlərimizə doğru atılan növbəti addım olur" deyə Prezident bildirib.

Nəzakət ƏLƏDDİNQIZI

Prezident İlham Əliyevin Astanada keçirdiyi görüşlər dünya mediasının diqqət mərkəzindədir

Saxay Əməkdaşlıq Təşkilatının (ŞƏT) sədri statusunda Qazaxıstan Prezidenti Kasım-Jomart Tokayevin dəvəti ilə ŞƏT-in Zirvə toplantısında iştirak edən Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Astanada keçirdiyi görüşlər, həmçinin tədbir çərçivəsində "Azərbaycan Respublikası ilə Çin Xalq Respublikası arasında strateji tərəfdaşlığın qurulması haqqında Birgə Bəyannamə" və "Azərbaycan İnvestisiya Holdingi ilə "Samruk-Kazına" Milli Rifah Fondu" Səhmdar Cəmiyyəti arasında Səhmdarlar Müqaviləsi'nin imzalanması dünyanın bir çox nüfuzlu media orqanı tərəfindən geniş işıqlandırılıb. Belə ki, Rusiyanın geniş oxucu kütləsinə malik olan media orqanları Prezident İlham Əliyevin ŞƏT-in Zirvə toplantısı çərçivəsində rusiyalı həmkarı Vladimir Putinlə görüşü haqqında xəbərlər və məqalələr dərc edib.

TASS informasiya agentliyinin "Əliyev Putinlə görüşdə iki ölkənin iqtisadiyyatlarının fəal qarşılıqlı fəaliyyətini qeyd edib" sərlövhəli məqaləsində bildirilir ki, Azərbaycanın dövlət başçısı ticarətdə milli valyutalarda qarşılıqlı hesablaşmaların artmasını, bu rəqəmin Azərbaycanın

zamanda, diqqətə çatdırılır ki, Prezident İlham Əliyev iki dost ölkə arasında müzakirə edilən və razılaşdırılan bütün istiqamətlər üzrə müsbət dinamika əldə olunduğunu, nəqliyyat infrastrukturunu ilə bağlı məsələlərin fəal şəkildə həyata keçirildiyini bildirib. Azərbaycanın dövlət başçısı qazaxıstanlı həmkarı ilə görüşdə qeyd edib ki, iki ölkə mahiyyət etibarilə Trans-Xəzər nəqliyyat marşrutu üzrə vahid komanda şəklində fəaliyyət göstərəcək. O, həmçinin bu məsələnin bir neçə gün sonra Qarabağda keçiriləcək və Qazaxıstan liderinin də iştirak edəcəyi Türk Dövlətləri Təşkilatının qeyri-rəsmi Zirvə görüşündə əsas mövzu olacağını vurğulayıb.

Çin mediası ki, Çin və Azərbaycan liderlərinin görüşündə ölkələrimizin şəhərləri arasında qaradaşlıq əlaqələrinə toxunulub. Azərbaycanın 6 şəhərinin Çinin müxtəlif şəhərləri və regionları ilə əlaqələrinin olduğu vurğulanıb. Si Cinpin "Vahid Çin" siyasətini dəstəklədiyinə görə Azərbaycana təşəkkürünü bildirib. Tərəflər ekstremizmə və separatizmə qarşı mübarizədə ölkələrimizin mövqelərinin üst-üstə düşdüyünü xüsusi qeyd ediblər. Qardaş Türkiyənin nüfuzlu media orqanları da Prezident İlham Əliyevin ŞƏT-in Zirvə toplantısı çərçivəsində türküyəli həmkarı Rəcəb Tayyib Ərdoğanla görüşünü və Pakistanın Baş nazirinin də iştirakı ilə üçtərəfli görüşü ətrafı işıqlandırılıb.

Rusiyaya ixracında artıq 70 faizdən çox, Rusiyanın Azərbaycana ixracında isə 50 faizə yaxın olması faktlarını sevindirici hal adlandırdı. Agentlik diqqətə çatdırıb ki, Rusiya və Azərbaycanın liderləri iki ölkə arasında əmtəə dövriyyəsinin artmasından, habelə humanitar sahədə əməkdaşlığın inkişafından məmnunluq ifadə ediblər. "Kommersant" qəzetində dərc olunmuş materialda iki müttəfiq ölkənin liderlərinin dövlətlər arasında qarşılıqlı fəaliyyətin gücləndirilməsi barədə fikirləri yer alıb. Qəzet Prezident İlham Əliyevin Rusiya ilə Azərbaycan arasında əmtəə dövriyyəsinin, habelə milli valyutalarda hesablaşmaların artması ilə bağlı sitatını da təqdim edib.

"Komsomolskaya Pravda" qəzeti isə Prezident İlham Əliyevin görüş əsnasında Azərbaycanda rus dilinə göstərilən qayğı, məktəblərdə rus dilində təhsilin miqyası ilə bağlı fikirlərini təqdim edib. Məqalədə dövlətimizin başçısının çıxışından aşağıdakı sözlər sitat götürülüb: "Bizdə bir milyona yaxın şagird rus dilində təhsil alır, 150 min nəfər rus məktəblərində oxuyur, 800 min nəfər isə rus dilini ikinci dil kimi öyrənir. Yəni, bu, onu deməyə əsas verir ki, vətəndaşlarımızın gələcək nəsilləri də aktiv qarşılıqlı fəaliyyətdə olacaqlar və rus dilində Sizinlə mənim danışdığımız kimi danışacaqlar".

Prezident İlham Əliyevin rusiyalı həmkarı Vladimir Putinlə görüşü haqqında Rusiyanın "RIA Novosti" agentliyinin saytında, "News.ru", "Profile.ru", "Moskovski Komsomolski", "Life.ru", "Smotrim.ru" və digər qəzet və portallarında, habelə "Birinci kanal", "Mir24", RTR telekanallarının saytında xəbər və məqalələr dərc olunub. Materiallarda dövlətimizin başçısının Rusiya ilə müttəfiqlik qarşılıqlı fəaliyyətinin uğurla davam etməsi, 2022-ci ildə imzalanan Müttəfiqlik Bəyannaməsini bütün bəndlərinin real həyatda öz əksini tapması barədə fikirləri yer alıb. Rusiya mediası vurğulayıb ki, Prezident İlham Əliyev artıq iki ildən artıqdır ki, müttəfiqlik birgə fəaliyyətinin yaxşı nəticələr verdiyini qeyd edib. Qazaxıstan mediası isə ŞƏT-in Zirvə toplantısında iştirak edən Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin qazaxıstanlı həmkarı Kasım-Jomart Tokayev ilə görüşü barədə geniş materiallar dərc edib.

Bu ölkənin "Inform Buro" agentliyinin saytında dərc olunmuş məqalədə qeyd olunub ki, dövlətimizin başçısı Qazaxıstan Prezidentinin Azərbaycana səfəri zamanı əldə olunmuş razılaşmaların həyata keçirilməsi istiqamətində birgə addımların və səylərin davam etdirildiyini vurğulayıb, görüşün yaxın günlərdə

İsə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və Çin Xalq Respublikasının Sədri Si Cinpin arasında görüşü və "Azərbaycan Respublikası ilə Çin Xalq Respublikası arasında strateji tərəfdaşlığın qurulması haqqında Birgə Bəyannamə"nin imzalanmasını geniş şəkildə işıqlandırılıb. "ChinaNews" nəşrinin dərc etdiyi məqalədə Si Cinpinin Çin-Azərbaycan əlaqələrinin səmimiyyətə və qarşılıqlı etimada əsaslandığı barədə sözləri sərlövhəyə çıxarılıb. Qeyd olunub ki, ÇXR lideri iki ölkənin yaxşı dostlar, bərabərlik və qarşılıqlı faydaya əsaslanan yaxşı tərəfdaş olduğunu, Çin-Azərbaycan münasibətlərinin həmişə sağlam və sabit şəkildə inkişaf etdiyini vurğulayıb. Məqalədə qeyd olunub ki, Si Cinpin imzalanan Birgə Bəyannamə ilə iki ölkə arasında əlaqələrin strateji tərəfdaşlıq səviyyəsinə yüksələcəyini, bunun həm də yeni bir başlanğıc nöqtəsi olacağını deyib. Eyni zamanda, məqalədə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin ölkələrimiz arasında əmtəə dövriyyəsinin 3 milyard dollara çatması, Azərbaycanın artıq Çinin 6 şəhərində ticarət evi açması, həmçinin Çin Xalq Respublikasından Azərbaycana ixracın həcmiminin artması barədə fikirləri yer alıb.

mütəmadi xarakter daşıyacağına əminlik ifadə olunub. Agentlik diqqətə çatdırıb ki, görüşdə Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü və suverenliyini tam şəkildə təmin etməsi bir daha vurğulanıb, regiondan kənar ölkələrin Cənubi Qafqazda silahlandırma siyasəti aparmasından narahatlıq ifadə edilib. Həmçinin ölkələrimiz arasındakı siyasi əlaqələrin ruhuna uyğun olaraq üçtərəfli formata iqtisadi-ticarət əlaqələrinin, innovasiyalar, energetika, kənd təsərrüfatı, təhsil, humanitar və digər sahələrdə əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsinin perspektivləri ilə bağlı fikir mübadiləsi aparılıb.

Çinin CCTV telekanalının saytında, "dajilin.com", "cpc.people.com", "News.cn", "Politics.gmw", "SZS.news", "german.cri.china", "m.cyol.com" portallarında dərc olunan materiallarda diqqətə çatdırılır

"Hürriyyət" qəzetinin "Astanada üçtərəfli Zirvə görüşü...Türkiyə, Azərbaycan, Pakistan liderləri bir araya gəldi" sərlövhəli məqaləsində diqqətə çatdırılıb ki, görüşdə Azərbaycanın 44 günlük Vətən müharibəsində qardaş Türkiyə və Pakistanın göstərdiyi siyasi və mənəvi dəstək xüsusi vurğulanıb, müdafiə və müdafiə sənayesi sahələrində əməkdaşlıq məsələlərinə toxunulub, 2021-ci ildə üç ölkənin xüsusi təyinatlılarının iştirakı ilə "Üç qardaş" devizi altında keçirilən təlimlərin əhəmiyyəti qeyd edilib. Qardaş ölkənin "Milliyet", "Sabah", "Akşam", "Cümhuriyyət", "Yeni Çağ" "Aydınlıq" qəzetləri, habelə "TRT Haber", NTV, "CNN Türk" telekanallarının saytında da Türkiyə, Azərbaycan, Pakistan liderlərinin üçtərəfli görüşü haqqında xəbərlər və məqalələr yerləşdirilib.

“Bu işlərin görülməsi ikitərəfli münasibətlərin dərinləşməsinə töhfədir”

Heydər Əliyev Fondu ilə Müqəddəs Taxt-Tac arasında görüş keçirilib

Azərbaycana səfəri çərçivəsində Vatikan Dövlətinin Müqəddəs Arxeologiya üzrə Pontifik Komissiyasının prezidenti Monsenyor Paskal Yakabonenin başçılıq etdiyi arxeoloq və ekspertlərdən ibarət nümayəndə heyətinin Azərbaycan Respublikası Prezidentinin köməkçisi, Heydər Əliyev Fondunun icraçı direktoru Anar Ələkbərova görüşü olub.

SİA xəbər verir ki, görüşdə Azərbaycan ilə Müqəddəs Taxt-Tac arasında əlaqələrin inkişafından məmnunluq ifadə edilib, müxtəlif səviyyələrdə reallaşan qarşılıqlı səfərlərin, o cümlədən 2002-ci ildə Papa II İohann Pavelin, 2016-cı ildə Papa Fransiskın ölkəmizə, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin, birinci xanım, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyevanın isə Vatikan səfərlərinin həm ikitərəfli əlaqələr, həm də sivilizasiyalararası dialoq baxımından mü-

hüm əhəmiyyət kəsb etdiyi vurğulanıb, imzalanmış sənədlərin münasibətlərimizin genişlənməsinə töhfə verdiyi qeyd edilib. Müzakirələr zamanı Azərbaycanın Müqəddəs Taxt-Tacda səfirliyinin fəaliyyətindən, formalaşmış səmərəli əməkdaşlıqdan, birgə layihələrin icrasından məmnunluq ifadə edilib, hazırda da müştərək layihələr üzərində işlərin uğurla davam etdirildiyi bildirilib. Vurğula-

hələrin icrasından məmnunluq ifadə edilib, hazırda da müştərək layihələr üzərində işlərin uğurla davam etdirildiyi bildirilib. Vurğula-

hələrin icrasından məmnunluq ifadə edilib, hazırda da müştərək layihələr üzərində işlərin uğurla davam etdirildiyi bildirilib. Vurğula-

nıb ki, Vatikanın bir sıra bəşəri əhəmiyyət daşıyan tarixi abidələrin Fond tərəfindən bərpasının həyata keçirilməsi, mədəni irsin qorunması sahəsində işlərin görülməsi ikitərəfli münasibətlərin dərinləşməsinə töhfədir.

Paskal Yakabone görülməyən bütün işlərə görə Azərbaycanın Birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyevaya minnətdarlığını ifadə edib. Dini etiqad və vicdan azadlığının tam təmin olunduğu, çoxlu sayda dini icmanın fəaliyyət göstərdiyi, hər kəsin dini ayinləri sərbəst şəkildə yerinə yetirməsi üçün zəruri şəraitin təmin edildiyi Azərbaycanda digər dini icmalara olduğu kimi, katolik icmaya da göstərilən diqqət, ölkəmizdə kilsə və məbədlərin, o cümlədən katolik kilsələrin bərpası istiqamətində görülməyən işlər yüksək dəyərləndirilib. Heydər Əliyev Fondunun icraçı direktoru Anar Ələkbərov Fondun gələcəkdə də Müqəddəs Taxt-Tac əməkdaşlığı çərçivəsində yeni layihələrə açıq olduğunu diqqətə çatdırıb. Görüşdə tarixi və mədəni əhəmiyyət daşıyan abidələrin bərpası istiqamətində təcrübə mübadiləsinin əhəmiyyətinə də nəzər salınıb.

Vatikan Dövlətinin Müqəddəs Arxeologiya üzrə Pontifik Komissiyasının prezidenti Monsenyor Paskal Yakabone hər 25 ildən bir Müqəddəs Taxt-Tacda keçirilən və növbəti mərasimin 2025-ci ilə təsadüf etdiyi Müqəddəs Yubiley İli ilə bağlı tədbirə Heydər Əliyev Fondunun da dəvətli olduğunu diqqətə çatdırıb.

Azərbaycan və Ermənistan arasında sülh sazişi həm də Şərqlə Qərbdə arasında tranzit və logistika dəhlizi kimi Cənubi Qafqazın iqtisadi çəkisinin artmasına səbəb olacaq. Bu fikri İstanbul İbn Haldun Universitetinin beynəlxalq əlaqələr üzrə

Qafqaz regionunun Qərb üçün artan əhəmiyyətinin göstəricisidir.

Eyni zamanda, Yaşar Sarı Cənubi Qafqazla bağlı Avropa ölkələrinin mövqeyində birləşməyə diqqət çəkib. O qeyd edib: “Məsələn, Fransa Ermənistanı siyasi dəstək verir və İrəvanı silahla təmin etməyə hazırdır. Lakin belə görünür ki, Ermənistan hakimiyyəti Parisin imkanlarının məhdudluğunun fərqi deyildir. Üstəlik, Fransanın özündə gedən siyasi proseslər fonunda bu çərçivə daralır. Düşünürəm ki, İrəvanda insanlar bunu dərk edirlər. Ermənistanın inkişafının və bu ölkənin iqtisadiyyatına investisiyala-

Türkiyəli ekspert: “Bakı ilə İrəvan arasında sülh Cənubi Qafqazın global nüfuzunu artıracaq”

professoru Yaşar Sarı söyləyib. Türkiyəli ekspertin sözlərinə görə, Al və Çin Orta Dəhliz çərçivəsində Cənubi Qafqazın potensialına maraq göstərir. Bundan başqa, “Şimal-Cənub” dəhlizi kontekstində regionun tranzit imkanları da Rusiyanı maraqlandırır.

Ekspert Ukraynada müharibənin başlamasından sonra Avropa İttifaqının siyasətində yaranan dəyişikliklərə diqqət çəkib. İstanbul İbn Haldun Universitetinin professoru vurğulayıb: “Dünyada geosiyasi vəziyyətin dəyişməsi Al-ni bir sıra ölkələrə, o cümlədən Azərbaycan və Qafqazı qarşı qərəzli mövqedən uzaqlaşmağa, Avropa ölkələrinin öz maraqlarını nəzərə alaraq onlarla sıx dialoq qurmağa vadar edib. Bu gün biz görürük ki, Brüssel artıq Bakı ilə əlaqələrin geniş inkişafına çalışır və söhbət tək nəqliyyat və enerji komponentlərindən getmir. Bu,

rın cəlb edilməsinin yeganə yolu dialoq, Azərbaycan və Türkiyə ilə münasibətlərin tezliklə normalaşmasıdır”.

Ekspert hesab edir ki, Ermənistanla qonşu dövlətlər arasında ziddiyyətlər erməni tərəfinin onlara qarşı ərazi iddialarından əl çəkməsindən sonra aradan qaldırılabilir.

Professor vurğulayıb: “Heç kimə sirt deyil ki, bu gün İrəvanda Türkiyə və Azərbaycan torpaqlarına iddialar səsləndirilir və Ermənistan Konstitusiyasında da buna istinadlar var. Hesab edirəm ki, İrəvan Şərqi Anadoluya, eləcə də Azərbaycan ərazisinə iddia ideyasından birdəfəlik imtina etməlidir. Ermənistan hakimiyyəti üçün bu, asan addım deyil, çünki məsələn, Ağrı dağı ermənilərin “milli kodu”nun simvolu kimi qəbul edilir. Ona görə də ermənilərin özlərinin şüurunun dəyişdirilməsi vacibdir və bu proses başlayıb”.

XİN: “İQAK-ın Azərbaycanla bağlı ictimai bəyanatı hüquqi baxımdan sual yaradır”

İyulun 3-də Avropa Şurasının İsgəncənin və Qeyri-insani, yaxud Ləyaqəti Alçaldan Rəftar və ya Cəzanın Qarşısının Alınması üzrə Komitəsinin (İQAK) Azərbaycanla bağlı ictimai bəyanatın dərc olunması barədə qərar qəbul etməsi bizi dərinləndirir. İQAK, həmçinin “İsgəncənin və qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftarın və ya cəzanın qarşısının alınması haqqında” Avropa Konvensiyasının tələbinə zidd olaraq Azərbaycanın müvafiq razılığı alınmadan 2022-ci ildə edilmiş xüsusi səfərinin yekunları üzrə hazırlanmış hesabatı tam şəkildə dərc etmək barədə əvvəllər prezidentin qərarı qəbul edib. Bu yanaşma ədalətsiz və əsassızdır, habelə hüquqi baxımdan sual yaradır.

AZƏRTAC xəbər verir ki, bu fikirlər Xarici İşlər Nazirliyinin mətbuat katibi Ayxan Hacızadənin Avropa Şurasının İsgəncənin və Qeyri-insani, yaxud Ləyaqəti Alçaldan Rəftar və ya Cəzanın Qarşısının Alınması üzrə Komitəsinin (İQAK) ictimai bəyanatına dair şərhində yer alıb.

Mətbuat katibi bildirib ki, 2002-ci ildən etibarən İQAK bir neçə dəfə ölkəmizə dövrü və xüsusi səfər həyata keçirib, Konvensiyanın Azərbaycan tərəfindən reallaşdırılmasına dair hesabatlar dərc edib. Azərbaycan hesabatlarında qeyd olunan hər bir müddəə üzrə hökumətin mövqeyini təqdim edib. Bununla yanaşı, ictimai bəyanatda da qeyd edildiyi kimi, müvafiq çatışmazlıqların aradan qaldırılması üçün aidiyyəti üzrə addımlar atılıb və Komitənin tövsiyələri hər zaman nəzərə alınır.

Əməkdaşlıq müddətində Komitəyə bu günə

qədər etdiyi səfərlər zamanı lazımi dəstək göstərilib. Yerli təhqiqatların aparılmasına dəstək göstərilməsi ilə yanaşı, nümayəndə heyəti üzvlərinin mümkün ən yüksək səviyyədə qəbul olunmasını təmin etmək üçün addımlar atılıb və əməkdaşlığın əsaslarının möhkəmləndirilməsi üçün bütün səylər göstərilir.

“Bu qərarın 2024-cü ilin yanvarında Avropa Şurası Parlament Assambleyası (AŞPA) tərəfindən Azərbaycan nümayəndə heyətinin səlahiyyətlərini ratifikasiya etməmək barədə qərəzli qərarından sonra yaranmış Azərbaycan-Avropa Şurası münasibətlərində mövcud vəziyyətin fonunda qəbul olunması xüsusilə təəssüf doğurur. Biz bir sıra dövlət qurumları ilə konstruktiv əməkdaşlığın əvəzinə, məsuliyyəti onların üzərinə yıxan sözügedən ictimai bəyanatdakı tənqidləri rədd edirik.

Azərbaycan azadlıqdan məhrum edilmiş şəxslərin müdafiə olunması ilə yanaşı, müvafiq təcürübənin ümumi qəbul edilmiş standartlara uyğunlaşdırılması sahəsində əhəmiyyətli irəliləyiş əldə etməkdədir”, - deyərək A.Hacızadə vurğulayıb.

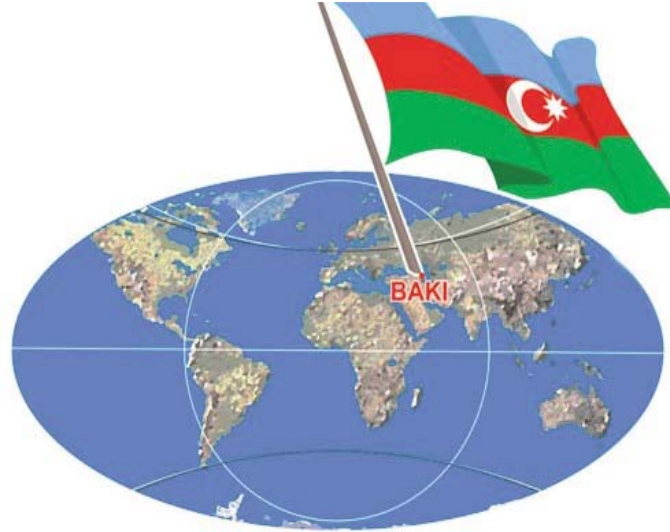
5 iyul 2002-ci il tarixində Ümummilli Lider Heydər Əliyevin "Xaricdə Yaşayan Azərbaycanlılarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin yaradılması haqqında" imzaladığı Fərman tarixi hadisəyə çevrildi. İmzalanan bu rəsmi sənəddən bu gün artıq 22 il ötür. Tarixi dövr ərizində görülən işlərin miqyası ildən-ile genişlənmiş, həm kəmiyyət, həm keyfiyyət baxımından Azərbaycan diaspor təşkilatları böyük yol keçərək, güclənmişdir. Dünya miqyasında azərbaycanlılar və onların təmsil etdikləri təşkilatlar önəmli rol oynayırlar.

Bu gün xalqımızın bir qism nümayəndələri - azərbaycanlılar dünyanın müxtəlif nöqtələrində yaşayırlar və öz fəaliyyətlərini məhz yaşadıkları ölkələrdə davam etdirirlər. Planetimizin qitələrinə səpələnmiş azərbaycanlılar digər xalqların nümayəndələrinin öz vətəninin inkişafı yolunda həyata keçirdikləri genişmiqyaslı layihələrin, tədbirlərin icrasında yaxından iştirak etməklə yanaşı, vətənimizin inkişafı, taleyüklü məsələlərdə yaxından iştirak edərək öz töhfələrini verirlər. Dünya azərbaycanlılarının təşkilatlanması, müstəqil Azərbaycan Respublikası ilə siyasi, iqtisadi, mədəni və mənəvi əlaqələrin inkişaf etdirilməsində bu qurumun yaradılması son dərəcə əhəmiyyətlidir. Dünyanın 5 qitəsində məskunlaşan soydaşlarımızın siyasi, iqtisadi və sosial-mədəni fəaliyyəti yaşadıkları ölkələr, oradakı şərait və mənəvi dəyərlər kimi müxtəlifdir. Azərbaycanlılar Amerika qitəsində, Avropa qitəsində, Asiya qitəsində, Afrika qitəsində və Avstraliya qitəsində yaşayırlar.

Bildiyimiz kimi, Azərbaycan diasporunun tarixi bir neçə əsri əhatə edir. Belə ki, VII əsrin sonu-VIII əsrin əvvəllərində Xilafət ordusunun Azərbaycana yürüşü, İslam dininin yayılması ilə əlaqədar burada ərəbdilli elm və mədəniyyətin inkişafı, eyni zamanda onlarca azərbaycanlı mütəfəkkirin Yaxın və Orta Şərqi şəhərlərinə axını başlamış və bu proses diasporun yaranmasının təməlini qoymuşdur. Mənbələrə istinadən deyə bilərik ki, X-XIX əsrlər. Yaxın Şərqi elm və mədəniyyət mərkəzlərində əslən Azərbaycandan olan yüzlərlə alim və tələbəninin biliklərlə xilafətlənməsi, milli təfəkkürümüzün region xalqlarının intibahında qabaqcıl mövqeyə çıxması sayəsində xaricdə məskunlaşması daha geniş vüsət almışdır. Onu da qeyd edək ki, Azərbaycan Demokratik Respublikasının süqutundan sonra xarici mühacirlər axını və Avropada Azərbaycan diasporunun təşəkkülü ilə bağlı olmuşdur. 1941-1945-ci illərdə II Dünya müharibəsi zamanı əsirlikdə və Sovet qəza maşının ölüm xofundan Vətənə dönə bilməyən azərbaycanlılardan ibarət icmaların yaranması diasporun formalaşmasında yeni mərhələ kimi səciyyələndirilir.

Təbii ki, ötən əsrin 90-cı illərinin əvvəllərində müstəqillik əldə etmiş Azərbaycanda ideya əsas prioritetlərdən biri elan edilərək, bu istiqamətdə ardıcıl işlər görülməyə başlandı. Azərbaycan müstəqillik əldə etdikdən sonra dövlətin qarşısında duran əsas vəzifələrdən biri də xarici ölkələrdə yaşayan azərbaycanlıların təşkilatlanması, onların ölkəmizin ümumi maraqlarının müdafiəsi işinə cəlb edilməsi idi. Ölkəmizdə milli diaspor fəaliyyətinin təməli Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Sədri Ümummilli Lider Heydər Əliyev tərəfindən 1991-ci il dekabrın 16-da imzalanan "Dünya azərbaycanlılarının həmrəylik və birlik günü haqqında" qərarla qoyulub. 1993-cü ildə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin hakimiyyətə qayıdışı, digər sahələrdə olduğu kimi, diaspor quruculuğu işində də əsaslı dönüş yaratdı. Dünya azərbaycanlılarının vətənlə əlaqələrini inkişaf etdirmək, soydaşlarımızın milli özünəməxsusluğunu qoruyub-saxlamaq, diasporun potensialından milli maraqlarımızın daha etibarlı şəkildə qorunması istiqamətində faydalanmaq, diasporlararası əlaqələri genişləndirmək kimi məqsədləri reallaşdırmaq üçün mühüm addımlar atıldı. Ümummilli Lider Heydər Əliyev cəmiyyətin bütövləşməsi və azərbaycançılıq ideologiyasının milli həmrəyliyin aparıcı amilinə çevrilməsi istiqamətində mühüm işlərə imza at

Dünya azərbaycanlıları vahid amalda

dı. Ulu Öndər azərbaycançılıq ideologiyasının real müstəqilliyə nail olmaq, vahid və bölünməz Azərbaycanı qoruyub-saxlamaq və möhkəmləndirmək üçün vasitə olduğunu vurğulayırdı.

"ÇOX İŞ GÖRMƏLİYİK Kİ, AZƏRBAYCANIN GÜCLÜ DIASPORU YARANSIN"

Dünyanın müxtəlif ölkələrində yaşayan soydaşlarımızın və həmvətənlərimizin müstəqil Azərbaycan Respublikası ilə əlaqələrinin daha da möhkəmləndirilməsi, onlar arasında birliyin və həmrəyliyin təmin olunması kimi məsələlərin, zərurətini nəzərə alaraq, Dünya Azərbaycanlılarının I Qurultayının keçirilməsi haqqında 2001-ci ilin may ayının 23-də Ümummilli Lider Heydər Əliyevin məlum Sərəncamı bu ideologiyanın gerçəkləşməsinə istiqamətləndi. Qurultay milli ideologiyamız olan azərbaycançılıq ideyası ətrafında soydaşlarımızın birlik və həmrəyliyinü nümayiş etdirdi. Ulu Öndər Heydər Əliyev qurultayın məqsədinə, qarşıya qoyulan məsələlərə aydınlıq gətirərək, bildirmişdi ki, hamımız - siz də, biz də çox iş görməliyik ki, Azərbaycanın güclü diasporu yaransın: "Müxtəlif ölkələrdə yaşayan azərbaycanlılar daha da güclənsinlər. İqtisadi cəhətdən daha da möhkəmlənsinlər, yaşadıkları ölkələrin ictimai-siyasi həyatında fəal iştirak edə bilsinlər və o ölkələrin həyatına öz təsirlərini göstərə bilsinlər. Beləliklə də, müxtəlif ölkələrdə Azərbaycanın müstəqilliyini, onun xarici siyasətini təbliğ etməklə yanaşı, Azərbaycanın problemlərinin həll olunmasına yardım etsinlər. Hesab edirəm ki, dünya azərbaycanlıları bu yol ilə getməlidir və bu yolda hələ istifadə olunmamış böyük imkanlar vardır. Bu gün işinə başlayan qurultay da, məhz bu məqsədi daşıyır".

Qurultaydan ötən müddətdən bir il sonra 5 iyul 2002-ci il tarixində Ümummilli Lider Heydər Əliyevin "Xaricdə Yaşayan Azərbaycanlılarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin yaradılması haqqında" imzaladığı Fərman tarixi hadisəyə çevrildi. Bu gün əsas Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyev tərəfindən qoyulan diaspora quruculuğu siyasəti Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin qayğısı və yüksək diqqəti sayəsində uğurla davam etdirilir. Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyevin 2008-ci il 19 noyabr tarixli 54 sayılı Sərəncamı ilə Xarici Ölkələrdə Yaşayan Azərbaycanlılarla İş üzrə Dövlət Komitəsi yaradıldı. Azərbaycan diasporu təşkilatlanaraq, ölkəmizin milli maraqlarını əzmlə qoruyan bir qüvvəyə çevrilib. Azərbaycan diasporunun məskunlaşma coğrafiyasının miqyası sonsuzdur. Dünyanın 5 qitəsində məskunlaşan soydaşlarımızın si-

yasi, iqtisadi və sosial-mədəni fəaliyyəti yaşadıkları ölkələr, oradakı şərait və mənəvi dəyərlər kimi müxtəlifdir. Lakin problemlərə və çətinliklərə baxmayaraq, azərbaycanlılar hər zaman öz milli mənsubiyyətini, adət-ənənələrini, mənəvi-əxlaqi dəyərlərini qayğı ilə qoruyub-saxlayıb və tarixi Vətənlə əlaqələrini itirməyiblər. Bu gün dünyanın müxtəlif ölkələrində diasporumuzun mövcudluğu da, məhz bu amillə bağlıdır. Azərbaycanlılar Amerika qitəsinin şimal, mərkəzi və cənub hissəsində daha çox məskunlaşıblar.

"XARİCDƏ FƏALİYYƏT GÖSTƏRƏN DIASPOR TƏŞKİLATLARI DA BİR NÖQTƏYƏ VURSUMLAR VƏ BİRLƏŞSİNLƏR"

2016-cı il 3 iyun tarixində keçirilən Dünya Azərbaycanlılarının IV Qurultayı da ölkəmizin tarixinə iftixar gətirəcək hadisələrdən biri kimi yazıldı. Çünki dünya azərbaycanlılarını təmsil edən əsas diaspor təşkilatlarının nümayəndələri, rəhbərləri Azərbaycana - doğma Vətənə gəlmişdilər. Bu birliyin və həmrəyliyin nümayişi idi. Dünya Azərbaycanlılarının IV Qurultayının rəsmi açılışında Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev çıxışında "Mən çox istəyirəm ki, xaricdə fəaliyyət göstərən diaspor təşkilatları da bir nöqtəyə vursunlar və birləşsinlər. Belə olan halda, onların gücü də, ictimaiyyət tərəfindən onlara qarşı hörmət də artacaq", - deyərək, birliyin əsas məsələlərdən olduğunu diqqətə çatdırmışdır: "Xüsusilə, nəzərə alsaq ki, bütün azərbaycanlılar, onların böyük əksəriyyəti vətənpərvərdirlər, Vətənə bağlıdırlar. Onlar istəyirlər ki, Azərbaycan dövləti daha da güclənsin, daha da qüdrətli dövlətə çevrilsin".

Qurultayda müasir dövrdə informasiya müharibəsi, bu sahədə yeni fəaliyyət mexanizmlərinin tətbiqi, Azərbaycan diaspor hərəkatında gənclərlə bağlı yeni strategiyanın hazırlanması, yeni global iqtisadi tendensiyalar fonunda lobi quruculuğu, cəmiyyətə inteqrasiya, siyasi həyatda iştirak və digər bu kimi əhəmiyyətli mövzularda fikir mübadiləsi aparıldı. Dünya Azərbaycanlılarının IV Qurultayında Azərbaycan həqiqətlərinin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması sahəsində qarşıda duran vəzifələr, təbliğat işində müasir metodların və informasiya texnologiyalarının tətbiqi, soydaşlarımızın hüquq və azadlıqlarının qorunması istiqamətində mövcud olan problemlər və onların həlli yolları və s. prioritet məsələlər müzakirə olundu.

ZƏFƏR QURULTAYINDA YENİ YOL XƏRİTƏSİ

Bu gün artıq Azərbaycan tarixi günlərlə zəngin olan dövrünü yaşayır. Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı Şuşa şəhərində keçirilən Dünya Azərbaycanlılarının V Qurultayı - Zəfər Qurultayı ölkəmizin ictimai-siyasi həyatında mühüm hadisə olmaqla yanaşı, dünya azərbaycanlılarının fəaliyyət dövründə yeni mərhələnin başlanğıcı kimi tarixləşdi. Dünyanın 65 ölkəsindən 400 nəfərə yaxın diaspor nümayəndəsinin iştirakı ilə keçirilən Qurultayda Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin çıxışı zamanı verdiyi mesajlar xaricdəki azərbaycanlıların növbəti beş ildə fəaliyyəti üçün yol xəritəsi müəyyənləşdirməklə yanaşı, Azərbaycan diasporu qarşısında yeni vəzifələr də qoymuş oldu. Qələbə qazanmış Azərbaycan xalqının Zəfər Qurultayı 2020-ci il Vətən müharibəsində Azərbaycan xalqının böyük Qələbəsindən sonra keçirilən ilk qurultay idi. Prezident İlham Əliyev Dünya Azərbaycanlılarının V Qurultayında çıxışı zamanı "Şuşada keçirilən Qurultayın çox böyük tarixi mənası var", - deyərək bildirdi ki, bu gün Azərbaycan yeni dövrə qədəm qoyub: "Biz otuz il işğal edilmiş ölkə kimi yaşamışıq. Bu, bizim üçün çox ağır idi - mənim üçün Prezident kimi, hər bir vətəndaş üçün, sizin üçün - xaricdə yaşayan azərbaycanlılar üçün". Bu gün vəziyyətin tam fərqli olduğunu vurğulayan Cənab Prezident diqqətə çatdırıb ki, bu gün alınmış açıqdır, bu gün üzümüz güldür, bu gün başımız dikdir və həmişə belə olacaq: "Mən tam əminəm ki, bundan sonra Azərbaycan xalqı müzəffər xalq kimi əbədi yaşayacaq, Azərbaycan dövləti qalib dövlət kimi əbədi yaşayacaq. Biz öz torpağımızdayıq. Bu torpaqda möhkəm dayanmışıq və heç kim heç vaxt bu torpaqlardan bizi tərpədə bilməz".

Azərbaycanın diaspor fəaliyyəti qısa müddətdə uzun və əlamətdar yol keçərək müasir dövrümüzə mütəşəkkil şəkildə formalaşmışdır. Zəfər Qurultayının Şuşa şəhərində keçirilməsi, heç şübhəsiz ki, dünya ölkələrində yaşayan azərbaycanlıların, diasporumuzun fəaliyyət dövrünün yeni mərhələsidir. Artıq Azərbaycan dünyada sözünü demiş bir dövlətdir və uğurlu inkişaf tarixini yaşayır. Ölkəmizdə həyata keçirilən kompleks islahatlar, geniş quruculuq işləri və yaradılan güclü iqtisadiyyat dövlətimizin əsas inkişaf göstəriciləridir. Prezident İlham Əliyevin rəhbərlik dövrü müasir-müstəqil Azərbaycanın tarixində sürətli iqtisadi inkişaf, dövlətin təşəkkül tapması, qüdrətinin artması, beynəlxalq nüfuzunun yüksəlməsi uğurlar və böyük qələbələr dövrü kimi xarakterizə olunur.

Dünya Azərbaycanlılarının Zəfər Qurultayının qələbə rəmzində keçirilməsi nailiyyətlərimizə, zəfərimizə söykənir. Bu zəfər bütün dünya ölkələrində yaşayan Azərbaycanlıların Zəfəridir. Belə ki, müstəqil Azərbaycan bütün Azərbaycanlıların Vətənidir. 44 günlük Vətən Müharibəsində milli birliyi-miz, xalq-iqtidar birliyi bizi qələbəyə apardı ki, bu amillər yaxın gələcəkdə Azərbaycanın daha da gücünü artıracaqdır. Prezident İlham Əliyevin Qurultayındakı nitqində 44 günlük müharibədən sonra regionda yaranmış yeni vəziyyət və qalib dövlətimizin sülhsevər siyasəti ilə bağlı fikirləri bir mesaj oldu. Dövlət başçısı Qurultayda nitqində bir çox məsələlərə toxundu və dünya azərbaycanlıları üçün postmünaqişə dövrünə uyğun yol xəritəsi cızdı.

Müharibədən sonra yaranmış yeni reallıqları, tarixi Zəfərin reallıqlarını, həqiqətləri dünya ictimaiyyətinə çatdırmaqda xaricdə yaşayan azərbaycanlıların, diaspor təşkilatlarının da üzərinə böyük məsuliyyətlər düşür. Əlbəttə ki, Azərbaycan mədəniyyətinin incisi olan Şuşada keçirilən Zəfər Qurultayı soydaşlarımızın yaşadıkları ölkələrdə fəaliyyətlərini daha əzmlə davam etdirmələrinə təkan verir. Dünya azərbaycanlılarının bir araya gəlməsi, Cıdır düzünə toplaşması qürurverici hadisə idi. Müxtəlif ölkələrdə yaşayan azərbaycanlıları bir araya gətirmək, bir məslək və ideya ətrafında birləşdirmək, əlbəttə ki, azərbaycançılıq məfkuresindən yaranan amaldır. Bu gün dünya azərbaycanlıları vahid amal ətrafında sıx birləşiblər.

Z. Ələddinqızı

Azərbaycan müxtəlif sivilizasiyaların qovuşduğu məkana, əsrlər boyu milli-mədəni rəngarənglik mühitinin formalaşdığı, ayrı-ayrı millətlərin və konfessiyaların nümayəndələrinin sülh, əmin-amanlıq və dostluq şəraitində yaşadığı ölkə kimi tanınıb. Tolerantlıq tarixən azərbaycanlıların həyat tərzilən, bu gün isə milli kimliyindən, dilindən, dinindən asılı olmayaraq Azərbaycan dövlətinin hər bir vətəndaşının gündəlik həyat tərzinə çevrilib. Azərbaycan xalqının zəngin multikultural keçmişi təkəcə xalqımızın bugünkü tolerant yaşam tərzilən deyil, həm də yaratmış olduğu ədəbi-bədii, elmi-fəlsəfi, siyasihüquqi qaynaqlarda, sənədlərdə yaşayır.

Həm milli, həm dini Azərbaycan

Multikulturalizmin müxtəlif modelləri-ABŞ, İsveç, Avstraliya, Kanada modeli kimi növləri olmasına baxmayaraq, Azərbaycanın dünyaya təqdim etdiyi model bir çox mütərəqqi dövlətlər tərəfindən rəğbətlə qarşılanır və nümunə kimi tətbiq edilməkdədir. Bu model tarixi köklərə bağlı olduğu üçün daha dayanıqlıdır. ABŞ-ın Yuta və Oreqon ştatlarının Senat və Nümayəndələr Palataları tərəfindən Azərbaycanın tolerantlıq modelini təqdir edən geniş bəyannamənin qəbul edilməsi qeyd edilənlərə bariz nümunədir.

Tarix boyu Azərbaycan xalqının mədəniyyətinin əsas xüsusiyyətlərindən biri olan tolerantlığa xüsusi dəyər verilib. Fərqli mədəniyyət və inancların nümayəndələri ilə birlikdə, eyni dövlətdə, eyni hökumətin nəzarətində tolerantlıq çərçivəsində həyatlarını harmoniya içində davam etdiriblər. Qədim Azərbaycan İslamı qəbul etdikdən sonra da tolerantlıq, bərabərlik, ədalət və insan sevgisi kimi təməl dəyərlərini İslam inanc və prinsipləri ilə qarışdırmış, öz tarixində müxtəlif mədəniyyət və adət-ənənələri bu bu inancla bütünləşdirib, özünəməxsus İslam təsviri və anlayışı yaradıb.

Beləliklə, tarixi mənşəyi baxımından cəmiyyətimizin təməl dəyərlərindən biri olan tolerantlıq anlayışı müxtəlif amillərin təsiri ilə xalqımıza xas xüsusiyyət qazanıb. Ölkəmizdə tolerantlığın müxtəlif inanclara, mədəniyyətlərə və həyat tərzlərinə hörmətlə yanaşması anlamında dərk edilməsi həm də sosial sabitliyə və həmrəyliyə töhfə verməklə cəmiyyətin sistemli bir bütövlükdə mövcudluğunu qoruyub saxlayıb. Müqəddəs Ramazan bayramında ölkə başçısı İlham Əliyevin verdiyi ziyafət süfrəsində bütün dinlərin liderləri

Qarşılıqlı hörmət dinləri də qardaşlaşdırır

Öz şərəfli tarixi boyunca Azərbaycan fərqli millətləri, ayrı-ayrı dinlərə mənsub toplumları bir dövlət altında sülh içində birləşdirib

nin təmsil olunması Azərbaycandakı tolerantlıq anlayışının sadəcə sənədlərdə deyil, real həyatda olduğunu görmək olur.

Həmçinin biz Azərbaycandakı tolerantlığın ən güclü nümunəsini 44 günlük müharibədə də gördük. Dinindən, milliyətindən asılı olmayaraq bütün gənclər vətən üçün cəbhəyə axışdı. Eynilən I Qarabağ Müharibəsində olduğu kimi II Qarabağ Müharibəsinin də dini-etnik mənsubiyyəti fərqli olan qaziləri, qəhrəmanları, şəhidləri oldu.

Azərbaycan: etnik-dini dözümlülük simvolu

Azərbaycanın zəngin mədəni-mənəvi irsə və tolerantlıq ənənələrinə malik olması bu gün beynəlxalq aləmdə etiraf edilən həqiqətlərdəndir. Azərbaycan mövcud milli-mədəni müxtəliflik və etnik-dini dözümlülük mühiti olan çoxmillətli, çoxkonfessiyalı ölkə kimi dünya miqyasında mədəniyyətlərə dialoqun bənzərsiz məkanındır. Qərbdə "tolerantlıq" sözü ilə ifadə edilən bu anlayışın bildiyimiz mənası "başqalarının fikirlərini, düşüncələrini və hisslərini bizimkinə zidd olsa belə, qəbul etmək, dözmək və hörmət etmək" kimi şərh edilir. Azərbaycan xalqının mədəniyyətində tolerantlığın inkişaf tarixi diqqətlə araşdırıldıqda, bu anlayışın inanc və mənəvi baxımdan özünəməxsusluğu aydın görünür.

İslam ənənəsinin formalaşdırdığı əxlaq çərçivəsində tolerantlığın dəyəri nəticələrindən asılı olmayaraq dini-mənəvi vəzifə kimi qəbul edilir. Bizim mədəniyyətimizdə özünəməxsus məzmun və məna daşıyan tolerantlıq anlayışı qərbdə maarifçiliklə başlayan tolerantlıq təcrübələrindən daha uzun bir tarixə malikdir. Ona görə də qədim türk-islam mədəniyyətinin hər mərhələsində tolerantlığın və insanın başqa dinə mənsub insana olan hörmət və sevgisinin tərənnüm edilməsi bu təməl dəyərlərə verilən önəmin göstəricisidir.

Tolerantlığa əsaslanan cəmiyyətlərin formalaşmasında bir çox amillərlə yanaşı, qə-

dim azərbaycanlıların İslam dinini qəbul etməzdən əvvəlki dini inanc və adətlərinə bağlı olması böyük təsir göstərmişdir. Tarix boyu tək-tanrıçılığa inanan xalqımız İslam dininin mənimlənməsində buna görə çətinlik çəkmədi. Allah-insan münasibətlərinin müəyyənləşdirilməsində dinin qaydaları, təbliğ etdiyi doğrular mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Həmçinin unutmamaq olmas ki, qədim türk mədəniyyət ənənəsində tolerantlıq insan olmaq oxu üzərində inkişaf edib. Öz şərəfli tarixi boyunca Azərbaycan onlarla xalqı, fərqli dinlərə mənsub toplumları bir dövlət altında birləşdirib, onların sülh və qardaşlıq şəraitində yaşamasına şərait yaradıb.

Qarşılıqlı hörmət dinləri də qardaşlaşdırır

Türklərin İslamı qəbul etməsindən sonra özünəməxsus şəkildə inkişaf etdirdikləri tolerantlıq anlayışı və dini-islami mətnlərə göstərdikləri dəyər tolerant həyatın bir həyat tərzinə çevrilməsinə səbəb olub. Doğrudur, dini kitablarda insanların bir-biri ilə sülh şəraitində yaşaması üçün bir çox normalar göstərilir, başqa dinlərin nümayəndələrinə qarşı münasibətə yön verilir, amma bununla belə daha dərin sosioloji təhlil edəndə görürük ki, bu mətnlərdə tolerantlığın inkişafı üçün uyğun olduğunu düşündüyümüz sosial çevrəni, mühiti nəzərə almağı da tələb edir. Ortaq dəyərlərin və əxlaqi inancların vəhdətindən yaranan abu-hava ictimai nizamın və sabitliyin təmin edilməsində əhəmiyyətli rol oynayır. Bir dinin başqa dinə nifrət aşılması, bir inanca malik insanın əks inanca mənsub insana qarşı aqressivliyi mühitində bu sabitliyi təmin etmək mümkün olmazdı.

Ümumiyyətlə, sosial nəzəriyyəçilər sosial həyatın təşkilində ilkin şərtlərdən biri olan inteqrasiyanın təmin edilməsində dinin mühüm rol oynadığını qəbul edirlər. Tolerantlığın dəyəri ailə münasibətlərindən tutmuş dini münasibətlərin və mədəni fəaliyyətə qədər sosial həyat üçün son dərəcə əhəmiyyətlidir.

Tolerantlığın əksi olan fanatizm həyatın bütün təbəqələrində durğunluq, dar düşüncə və intellektual gerilik deməkdir. Fanatik dini baxışı olan ölkələrdə bu baxımdan həmişə problemlər yaranır.

Qədim Azərbaycan tarixinə tolerantlıq nöqtəyi-nəzərindən nəzər saldıqda görürük ki, əcdadlarımız istər İslamdan əvvəlki dövrdə, istərsə də İslamı qəbul etdikdən sonra digər inanc mənsublarına qarşı son dərəcə tolerant olublar. Şübhəsiz ki, türk mədəniyyətində asanlıqla fərqləndirilə bilən tolerantlıq anlayışına töhfə verən bir çox amillərlə yanaşı, manixeylik, zərdüştilik, buddizm kimi müxtəlif dini ənənələrin mənsubları ilə bir yerdə yaşama təcrübəsi və onların digər mədəniyyətlərlə təmas və qarşılıqlı əlaqə qurma imkanları da vardır. Azərbaycan elə bir ölkədir ki burada bir müsəlman din xadimi yəhudi din xadiminin övladının toyunda iştirak edir, xeyir-dua verir.

Nəticə etibarilə qloballaşmanın təsirlərinin sosial həyatın bütün sahələrində hiss olunduğu müasir dünyada dini prinsiplərin müasir inkişaf çərçivəsində özünəməxsusluğunu qoruyub saxlaya bilməsi bir az da dini təmsil edən şəxsiyyətlərdən asılıdır. Dini liderlərin humanist çıxışları, tolerant davranışları bütün bir dini icmaya örnəkdir. Qədimdən bəri el ağısaqqallarının inkişaf etdirdiyi və mənimlədiyi tolerantlığın dəyəri modern dünyamızda da zənginləşdirilməlidir.

Ortaq dəyərlər etnik, dini, siyasi, sosial, mədəni mənsubiyyətdən asılı olmayaraq bu tolerant ölkədə yaşayan hər bir insan üçün ümumi ehkamlara söykənir. Bu günlərdə rəhmətə gedən dəyərli İslam din xadimi Hacı Şahinin vəfatına bütün dinlərin nümayəndələrinin eyni dərəcədə təsirlənməsi bu tolerantlığın ən bariz nümunəsi deyilmi? Dini mənsubiyyətdən asılı olmayaraq bütün ictimaiyyət din xadiminin vaxtsiz vəfatına kədərləndi. Ölkəmizdə yaşayan hər kəs üçün orta q dəyər anlayışının olması tolerantlığın simvolu olmaq üçün yetərli səbəb deyilmi?

Lala Mehralı

Azərbaycanda həyata keçirilən infrastruktur layihələrinin əsas məqsədi ölkəmizin sürətli inkişafını təmin etmək, insanların rifah halını yaxşılaşdırmaq, xüsusilə bölgələrdə yaşayan insanların məşğulluğu üçün şərait yaratmaqdır. Azərbaycanda həyata keçirilmiş infrastruktur layihələri ölkəmizi tamamilə yeni bir səviyyəyə qaldırıb.

Bu gün ailə təsərrüfatlarının inkişafından da bəhs edirik. Asan dəstək funksiyasını yerinə yetirən ABAD mərkəzlərinin normal fəaliyyətində bu amillərin rolu böyükdür. Həmçinin son illərdə Prezident İlham Əliyev ənənəvi kənd təsərrüfatı sahələrinin inkişafını qarşıya prioritet məsələ kimi qoyub. Bütün bu hədəflər özlüyündə kompleks tədbirlərin həyata keçirilməsini bir zərurət kimi qarşıya qoyur. Əsas məqsəd budur ki, ölkənin hər tərəfli inkişafı təmin olunsun, ən əsası insanların sosial rifah halı daha da yaxşılaşdırılsın.

Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda böyük suvarma layihələri nəzərdə tutulur. Həkəriçay, Bərgüşadçay su anbarlarının və kanalların inşa edilməsi planlaşdırılır. Təbii ki, bütün bunlar böyük vəsait tələb edir. Ölkəmizin iqtisadi və maliyyə imkanları hər bir layihənin zamanında icrasına geniş imkanlar yaradır. İşğaldan azad edilmiş torpaqlarda soydaşlarımızın məşğulluğunun təmin edilməsi üçün

İnfrastruktur layihələri ölkəmizi tamamilə yeni bir səviyyəyə yüksəldib

İqtisadi artım tempinin davamlılığı təmin olunur, əhəlinin sosial rifahı yüksəlir

tempinin davamlılığının təmin olunması ilə yanaşı, həm də əhəlinin sosial rifahının yüksəldilməsidir. Məhz regionlara olan diqqət və qayğının nəticəsidir ki, ötən 20 ildə 3200-dən çox məktəb binası, 750-dən çox tibb müəssisəsi tikilib və ya əsaslı təmir edilib, 40-dan çox Olimpiya Mərkəzi və yüzlərlə müxtəlif idman qurğuları istifadəyə verilib. Eyni zamanda, yolların tikintisi və yenidən qurulması, su, qaz, elektrik təsərrüfatlarının yenilənməsi və müasirləşdirilməsi, körpülərin salınması, sosialyönümlü obyektlərin yenidən qurulması və əsaslı təmiri prosesi davam edir. Bütün bu və sadalamadığımız digər faktlar bir daha sübut edir ki, ölkəmizin qarşısında işğaldan azad olunan ərazilərin

zəruri olan şərait yaradılıb. Ənənəvi kənd təsərrüfatı sahələrinin bu ərazilərdə də inkişafı əsas prioritetlər sırasındadır. Ən müasir texnologiyaların tətbiqi nəticəsində bu ərazilərimizdə həm taxılçılıq, həm də meyvəçilik, bostançılıq, üzümçülük geniş vüsət alacaq. Qarabağ və Şərqi Zəngəzur Azərbaycanın ən gözəl yerlərindən biridir və kənd təsərrüfatı üçün yararlı torpaqların, su resurslarının - çayların, bulaqların, yaylaqların mövcudluğu həm heyvandarlıq, həm də bitkiçilik üzrə çox böyük imkanlar yaradır. Cənab İlham Əliyev bildirdi ki, hər şeyi planlı şəkildə edirik ki, hər qarış torpaqdan maksimum məhsuldarlıq, maksimum səmərə götürək və bunu edəcəyik.

cəkdə Qarabağda və Şərqi Zəngəzurda yetişdiriləcək məhsullar ərzaq təhlükəsizliyimizə tam təmin edilməsinə böyük kömək göstərəcək. Dövlət başçısı İlham Əliyev bu ilin fevralında keçirilən növbədənkenar prezident seçkilərində inamlı qələbəsindən sonra andiçmə mərasimində bu hədəfi də açıqladı ki, planımız azad edilmiş torpaqlarda ilin sonuna qədər 5 şəhərə və 15 kəndə 20 min keçmiş köçkünü yerləşdirməkdir. Yüzdən çox şəhərin və kəndin Baş planları hazırlanıb, təsdiqlənib. Bir çox şəhər və kəndlərdə artıq inşaat işləri başlamışdır. Biz Böyük Qayıdış Proqramının birinci mərhələsini 2026-cı ilin sonunda başa çatdıracağıq və o vaxt 140 min köçkün öz dədə-baba torpaqlarına qayıdacaq: "Bununla paralel olaraq, bütün sosial infrastruktur inşa edilir, xəstəxanalar, məktəblər, idman obyektləri, infrastruktur obyektləri, yollar, 130-dan çox tunel və körpü, - 40 tunel və 90 körpü, - inşa edilir. Yəni, bu, sadəcə olaraq işin miqyasını göstərir, bütün elektrik təsərrüfatı yenidən qurulub, dəmir yolları çəkilir, iki beynəlxalq hava limanı açılıb, üçüncüsü də Laçında açılacaq. Yəni, geniş quruculuq işləri görülməkdir. Əlbəttə ki, köçkünlər üçün yeni evlər, bütün müasir şəhərsalma qaydalarına uyğun olan yaşayış yerləri qurulacaq və tarixi şəhərlərimizin tarixi siması bərpa ediləcək."

Ölkə Prezidentinin vurğuladığı kimi, bütün bunlara nail olmaq üçün iqtisadiyyatımız inkişaf etməlidir. Müqayisə üçün qeyd edək ki, 2003-cü ildə ümumi daxili məhsul 7 milyard dollar idi, keçən ilin yekunlarına görə isə bu rəqəm 72 milyard dollardır. Yəni, bu, 20 ildə iqtisadiyyatımızın inkişafının əsas göstəricisidir. 2003-cü ildə valyuta ehtiyatlarımız 1,6 milyard dollar idisə, bu gün bu, artıq 69,5 milyard dollardır və biz bu 20 ildə görün öz valyuta ehtiyatlarımızı nə qədər artırmışıq. Aparılan siyasət nəticəsində birbaşa xarici borcumuz 6,4 milyard dollara düşüb. Bu da ümumi daxili məhsulumuzun cəmi 9 faizini, ondan da az təşkil edir. İnkişaf etmiş ölkələrdə bu rəqəm 100 faiz, bəlkə də 140 faiz təşkil edir. Özlüyündə yaranan "Bu, neyi göstərir" sualına cavab olaraq onu deyə bilərik ki, bu, sağlam maliyyə sistemimizin göstəriciləridir.

Yəni, bu, sadəcə olaraq işin miqyasını göstərir, bütün elektrik təsərrüfatı yenidən qurulub, dəmir yolları çəkilir, iki beynəlxalq hava limanı açılıb, üçüncüsü də Laçında açılacaq. Yəni, geniş quruculuq işləri görülməkdir. Əlbəttə ki, köçkünlər üçün yeni evlər, bütün müasir şəhərsalma qaydalarına uyğun olan yaşayış yerləri qurulacaq və tarixi şəhərlərimizin tarixi siması bərpa ediləcək."

Möhkəm təməl əsaslanan düşünülmüş və gələcəyə hesablanmış siyasət

Ümumilikdə regionların sosial-iqtisadi inkişafı istiqamətində həyata keçirilən tədbirlərin əsas məqsədi ölkənin iqtisadi artım

bərpası, oradakı infrastrukturun yaradılması və Böyük Qayıdış Proqramının reallaşdırılması kimi mühüm çağırışların dayanmasına baxmayaraq, Azərbaycanda balanslaşdırılmış daxili siyasət kursu həyata keçirilir, heç bir bölgə heç bir sahədə ölkənin ümumi inkişafından kənar qalmır. Bütün bu addımları şərtləndirən əsas amil, təbii ki, möhkəm təməl əsaslanan düşünülmüş və gələcəyə hesablanmış siyasətdir. Ümummilli Lider Heydər Əliyev iqtisadiyyatın inkişafında neft amilinə önəm verərək bugününümüz üçün möhkəm təməl formalaşdırdı. Cənab İlham

Əliyev Prezident kimi mətbuata ilk müsahibəsində 1993-2003-cü illərdə ölkəmizdə möhkəm iqtisadi təməlin yaradıldığını diqqətə çatdırdı və hədəfləri açıqlayarkən iqtisadiyyatın şaxələndirilməsinin prioritetliyini, böyük sahibkarlar sinfinin yaradılacağını bildirdi. Bu gün böyük əminliklə qeyd edirik ki, Azərbaycanda çox güclü sahibkarlar sinfi yaranıb. Dövlətimiz sahibkarlığın inkişafına xüsusi diqqət göstərir. Bunun üçün təkəcə koronavirus infeksiyası ilə mübarizə tədbirlərinin gücləndirildiyi zamanlara diqqət yetirmək kifayətdir. Cənab İlham Əliyev iqtisadi islahatların dərinləşdirilməsinə, heç bir sosial layihənin təxirə salınmamasına çağırışlar etdi. Sahibkarlara dövlət dəstəyi prioritetliyi ilə diqqətdə oldu. Hazırda işğaldan azad edilmiş ərazilərdə də normal biznes mühitinin yaradılması əsas çağırışlar sırasındadır. Bu ərazilərdə də "ASAN xidmət", ABAD, DOST mərkəzlərinin yaradılması xüsusilə diqqətdə saxlanılır. Özünüməşğulluq proqramının icrası əsas hədəflərdəndir. Hər bir addım vətəndaş məmnunluğunun artırılmasına yönəlir.

Y. Əliyeva

“Azərbaycanın ŞƏT-də iştirakı nüfuzlu dövlətlərdən biri olduğunu göstərir”

2024-cü il iyulun 3-də Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının Astanada zirvə görüşü başladı. Təbii ki, Azərbaycanın dövlət başçısı da Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının bu zirvə görüşündə iştirak edir”. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında deputat Anar İsgəndərov deyib. O bildirib ki, məlum olduğu kimi Azərbaycan 2015-ci ildə Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatında tərəfdaş statusu alıb, yəni bu statusla bağlı qərar qəbul olunub: “2016-cı ildə isə bu status Azərbaycana verilib. Bu, Azərbaycanın dövlət başçısının Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatında ikinci iştirakıdır. Məlumdur ki, Azərbaycanın dövlət başçısının Astana şəhərində Türkiyə, Rusiya, Qazaxıstanın dövlət başçıları və Pakistanın dövlət başçısı ilə səmimi görüşləri olub. Bölgə ilə bağlı dünyanın ayrı-ayrı problemləri ilə bağlı fikir mübadilələri olmuşdur. Onu qeyd etmək lazımdır ki, Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatı nüfuzlu təşkilatdır. Azərbaycanın da bura-

da iştirakı o deməkdir ki, Azərbaycan da dünyanın nüfuzlu dövlətlərindən biridir.

Həm də dünyanın Qərb-Şərq və Cənub-Qərb münasibətlərinin tənzimlənməsində Azərbaycanın da orta dəhliz rolunu oynaması onu göstərir ki, Azərbaycan dünyanın iqtisadi inkişafına və siyasi

münasibətlərin tənzimlənməsinə hər cür köməklik göstərə bilər. Xüsusilə, Bakı-Qars dəmir yolunun istifadəyə verilməsi dünyanın iqtisadi münasibətləri üçün böyük uğurlar əldə edib və böyük çətinlikləri aradan qaldırıb”. “Azərbaycan məlumdur ki, bu təşkilatda iştirak etməklə bir daha bəyan edir ki, o,

sülhün, əmin-amanlığın tərəfdarıdır. Xüsusilə, COP29-la bağlı noyabrda Azərbaycanda keçiriləcək bu beynəlxalq konfrans bir tərəfdən Azərbaycanın nüfuzunu göstərir, digər tərəfdən isə Azərbaycan dünya dövlətlərini Bakıya dəvət etməklə dünyanın enerji sahəsində olan problemlərinin müzakirəsinə önəm verəcək. Dünya dövlətləri də bu konfransda iştirak etməklə həm Azərbaycanın nüfuzunu görəcək, həm də dünyanın problemlərini həll etməklə Bakını mərkəz seçmiş olacaqlar. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatı ilə Heydər Əliyev fondunun da mühüm əlaqələri olub. Hələ vaxtı ilə Heydər Əliyev fondunun rəhbərliyi Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının Şanxaydakı ofisində həm Azərbaycan günlərini keçirib, həm də Nizami Gəncəvinin büstü qoyulub. Bu o deməkdir ki, Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının inzibati binasında böyük Çin filosofu Konfutsidən sonra ikinci büstü qoyulan Nizami Gən-

cevidir.

Azərbaycan həm də Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatında iştirak etməklə Azərbaycan-Ermənistan və Qərb dövlətlərinin bu məsələyə münasibəti məsələsini bir daha Türkiyə, Rusiya, Pakistan, Qazaxıstan dövlət başçıları ilə danışıqda irəli sürdü. Azərbaycan bu sülh müqaviləsini imzalamağın tərəfdarıdır, əlindən gələni edir, şərtləri irəli sürür. Çox təəssüflər olsun ki, Ermənistan müəyyən bəhanələr gətirməklə sülh müqaviləsini imzalamağı gecikdirir. Amma bütün bunlara baxmayaraq Azərbaycan sülh istəyir, sülhün tərəfdarıdır. Azərbaycan artıq öz ərazi bütövlüyünü və suverenliyini təmin edib. Təkcə Cənubi Qafqazda deyil, dünyada sülhün, əmin-amanlığın yaranması üçün, iqtisadi əlaqələrin bundan da artıq inkişafı üçün əlindən gələni edir. Bu, Azərbaycan dövlətinin siyasətidir. Azərbaycanın dövlət başçısı da Şanxaydakı görüşlərdə bir daha ŞƏT-in zirvə görüşündə elan etdi ki, Azərbaycan öz siyasi ənənələrinə sadıqdır və sülh, əmin-amanlığın qorunması üçün əlindən gələni edəcəkdir” - deyə o, əlavə edib.

Söylü Ağazadə

Qərb dünyasında son vaxtlar ən çox müzakirə olunan mövzular arasında Rusiya-Ukrayna müharibəsi ilə bağlı mühüm məsələlər də var. Bu müzakirələrin mərkəzində Ukraynanın Rusiya ərazisinə hücum ehtimalı dayanır. Bundan əlavə, Ukraynanın Qərb ölkələrindən aldığı silahların Rusiyaya qarşı istifadə olunma biləcəyi, NATO-ya üzv ölkələrdən Ukraynaya hərbi təlimçilərin göndərilməsi kimi məsələlər də diqqəti cəlb edir. Fransa-Almaniya Müdafiə və Təhlükəsizlik Şurasının iclasında Almaniya kansleri Olaf Şolz və Fransa prezidenti Emmanuel Makron Ukraynanın Rusiya daxilindəki hərbi hədəflərə hücum edə biləcəyini açıqlayıb. Bu bəyanat xüsusilə Şolzun uzun müddətdir Ukraynanın Rusiya ərazisinə hücumuna qarşı çıxdığı bir vaxtda verilib. Şolzun əsas narahatlığı belə bir hücumun nüvə silahına malik Rusiya ilə birbaşa münaqişəyə səbəb ola biləcəyi ehtimalıdır. Eynilə, Amerika Birləşmiş Ştatları (ABŞ) uzun müddətdir ki, Ukraynanın Rusiyaya qarşı hücumuna və Amerika silahlarından istifadəsinə qarşı çıxıb. Lakin artan təzyiqlər nəticəsində Bayden administrasiyası Rusiya daxilindəki hədəfləri vurmaq üçün

Qərbin Ukraynadakı hərəkətləri müharibə yaradır?

üçün əsgər göndərmək qərarına gəlib. Bu addımın digər Qərb müttəfiqlərini də oxşar addımlar atmağa sövq edəcəyi gözlənilir. Fransanın bu münasibətini həm daxili siyasi maraqlarını, həm də Avropada liderlik rolunu gücləndirmək cəhdi kimi şərh etmək olar. ABŞ və Böyük Britaniya kimi ölkələr də Ukraynaya dəstəyini artırır və onun NATO çərçivəsində rolunu gücləndirmək üçün səy göstərirlər. Məlumdur ki, ABŞ, xüsusən də Ukrayna ilə ikitərəfli təhlükəsizlik sazişi üzrə danışıqlar aparır. Belə addımlar NATO-nun Ukraynaya dəstəyini artırır, Rusiya ilə potensial münaqişə riskini artırır. Nəticədə, NATO ölkələrinin Ukraynaya göstərdiyi hərbi və siyasi dəstəyin artması regional sabitliyi təhdid etmək potensialına malikdir.

Ukrayna üçün Amerika silahlarından istifadə etməyə icazə verdi, lakin bu icazə Xarkov vilayəti ilə məhdudlaşdı. Rusiya prezidenti Vladimir Putin bu addımın ciddi nəticələrə gətirib çıxara biləcəyini və global münaqişəyə səbəb ola biləcəyini bəyan etməklə Qərbi qorxutmaqda davam edir.

Rusiya Təhlükəsizlik Şurasının sədr

müavini Dmitri Medvedev bəyan edib ki, Ukrayna ABŞ silahları ilə Rusiyaya hücum edərsə, Moskva NATO ilə müharibəyə başlaya bilər. Qərb ölkələri Rusiyanın xəbərdarlıqlarına baxmayaraq, Ukraynaya dəstəyini artırır. Məsələn, Fransa Ukrayna ordusuna təlim keçmək

Nəzərə almaq lazımdır ki, Qərb aktyorlarının Ukrayna siyasəti təkcə hərbi-strateji deyil, həm də siyasi məqsədlərə əsaslanır. Bu, beynəlxalq münasibətlərdəki dinamikaya təsir edər, Rusiya ilə Qərb arasında gərginliyi artırır.

Zərdüşt Quluzadə

Azərbaycan nadir təbiətin, ümumilikdə ətraf mühitin qorunmasına həssaslıqla yanaşan ölkələr sırasındadır. 2024-cü ilin ölkədə "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili" elan edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidenti 25 dekabr 2023-cü il tarixli Sərəncamı bunu təsdiqləyən amildir. Azərbaycanın 2030-cu ilə qədər sosial-iqtisadi inkişafa dair beş milli prioritetindən biri "Təmiz ətraf mühit və yaşıl artım ölkəsi" kimi müəyyən edilmişdir. Həmin prioritetə uyğun olaraq, ətraf mühitin sağlamlaşdırılması, yaşıllıqların bərpası və artırılması, su ehtiyatlarından və dayanıqlı enerji mənbələrindən səmərəli istifadənin təmin edilməsi istiqamətində işlər aparılır. Təsadüfi deyil ki, Azərbaycan baza ili (1990) ilə müqayisədə 2030-cu ilə qədər istilik effekti yaradan qazların emissiyalarının 35 faiz, 2050-ci ilə qədər isə 40 faiz azaldılmasını hədəf kimi götürmüşdür.

Digər tərəfdən isə Sərəncamda da deyil-diyi kimi, BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası - COP29 kimi mötəbər bir tədbirin Azərbaycanda keçirilməsi ilə əlaqədar yekdil qərarın verilməsi beynəlxalqictimaiyyət tərəfindən Azərbaycana böyük hörmət və etimadın, eləcə də ölkəmizin milli, regional və global səviyyədə ətraf mühitin qorunması, iqlim dəyişmələrinin qarşısının alınması işinə töhfəsinin təqdir olunmasının bariz nümunəsidir.

Bütün bunların fonunda 100 illik tarixə malik ilan Şirvan Milli Parkının yaradılmasından danışmaq da yerinə düşər. Şirvan Milli Parkı ölkəmizin ekoloji taleyi üçün hər zaman böyük narahatlıq keçirən, elə bu səbəbdən də bu sahə üzrə onlarla proqramın həyata keçirilməsinə imza atan Ümummilli Liderimiz Heydər Əliyevin 5 iyul 2003-cü il tarixli Sərəncamı ilə Bakı şəhərinin Qaradağ, Salyan və Neftçala rayonlarının inzibati ərazilərinin 54373,5 hektarında yaradılmışdır. Kür-Araz ovalığının cənub-şərqi Şirvan düzənliyində ümumi ərazisi 65580 hektar olan xüsusi mühafizə olunan təbiət ərazisinin 54373,5 hektarında Şirvan Milli Parkı, 6232 hektarında Şirvan Dövlət Təbiət Qoruğu və 4930 hektarında isə Bəndovan Dövlət Təbiət Yasaqlığı yerləşir. Estetik zövqün ünvanı olan bu Milli Parkdan danışaq.

Flora və faunanı yaşatmaq naminə

Milli Parkın yaradılmasında əsas məqsəd yarımsəhra landsaftının başlıca komponentlərini, Azərbaycan Respublikasının "Qırmızı kitabı"na düşmüş ceyranları və o ərazi üçün seçiyəvi olan fauna növlərini qoruyub saxlamaq, ekoloji monitorinqi həyata keçirmək, əhalini ekoloji maarifləndirmək, turizm və istirahət üçün şərait yaratmaq olub. Milli Parkda ceyran, qamışlıq pişiyi, adi flaminqo, bəzək və sair heyvan növləri "Qırmızı kitab"a daxil edilmişdir.

Milli Parkın ərazisində relyefin, bitki və torpaq örtüyünün müxtəlifliyi burada bir sıra təbii landsaft sahələrini ayırmağa imkan verir. Ərazinin əsas hissəsini yovşanlı, şoranotlu yarımsəhra xırda təpəliklər və şoranotlu yarımsəhra düzənliyi təşkil edir. Qədim sahil tirələri, laqunlar müəyyən sahələrdə aydın nəzərə çarpır. Külək vasitəsilə yaranan əsas relyef forması-düyün təcikləri ceyranların sığınacağı və mühafizəsi üçün çox sərfəlidir.

Ərazidə yayı quraq keçən mülayim-isti yarımsəhra və quru bozqır tipli iqlim hakimdir. Burada çay və bulaq yoxdur, ərazini şər-qdən Xəzər dənizi, şimaldan Baş Şirvan kollektoru, bir sıra digər kollektorlar, Çala (Qızılqaz) gölü və sair əhatə edir ki, bu da ceyranları su ilə tam təmin edir. Ərazidə Xəzərin, kanalların və gölün suyunun qışda donması ceyranlar və quşlar üçün çox əhəmiyyətli

Estetik zövqün ünvanı: Şirvan Milli Parkı

yətlidir.

Milli Parkın ərazisində Xəzər sarıbaşı, Xəzər şahsevdisi, iydə ağacı, kol çərəni, qarağan, Şoviç yovşanı, budaqlı qışotu, ətli şoranqə, ətirli yovşan, qarışoranlı, duzlaq-çoğanlı, yarımsəhra bitkiləri, çərənlı-yovşanlı, yovşanlı-efemerli, yovşanlı, xos təkli, dənli-müxtəlifotlu, efemerli, sahil qumlu və çala-çəmən (dəvəotlu) bitki formasiyaları üstünlük təşkil edir.

Qorunurlar ki, zövqümüzü oxşasınlar

Landsaft, iqlim və relyef xüsusiyyətlərinə görə Şirvan Milli Parkının ərazisində xarakterik suda-quruda yaşayanlar və sürünənlər faunası formalaşmışdır. Parkda 17 növ sürünən heyvan vardır. Bunlardan 3 növü tısbağa, 6 növü kərtənkələ və 8 növü ilanlardır. Aralıqdənizi və ya quru tısbağası, xəzər tısbağası, bataqlıq və ya çay tısbağaları, Xəzər gekkonu, koramal, cəld kərtənkələcik, rəng-bərəng kərtənkələcik, zərif ilanbaşa kərtənkələləri, kor ilan, adi suilani, suilani, zeytuni təlxe, qızılı təlxe, xaltalı eyrenis, kələz ilan və Cənubi Qafqaz gürzəsi Milli Parkın sürünənlərini təşkil edir. Aralıq dənizi və ya quru tısbağası nadir və nəsli kəsilmək təhlükəsi ilə üzləşmiş növ olduğu üçün "Beynəlxalq Təbiət Mühafizə İttifaqının Siyahısı"na və Azərbaycan Respublikasının "Qırmızı Kitabı"na daxil edilmiş və qanunamüvafiq ola-

raq mühafizə olunur.

Cənubi Qafqaz gürzəsi Milli Parkın ərazisində geniş yayılmış sürünən növlərdəndir. Tibb xammalı olan zəhərinə görə gürzə ilanları qiymətli sürünən növü hesab olunur. Şirvan Milli Parkında 230 növ qeydə alınmışdır. Bu zənginlik Milli Parkın quşların miqrasiya yolunda yerləşməsi və ərazisində quşların yaşayışı üçün biotopların müxtəlifliyi ilə əlaqədardır. Quşların miqrasiyası və qışlama dövründə göllərin və dənizin dayaz yerlərində əsasən yaşılbaş ördəklər, fitçi cürə, boz ördək, marek, bizquyruq, cırıldayan cürə, enliburun ördək, flaminqo, fısildayan qu, qaşqaldaq, dərin su sahələrində isə qırmızıburun, qırmızıbaş, kəkilli ördək, dəniz dalğıcı, adi güləyənquşu və digər ördək növləri toplanırlar emələ gətirirlər.

Göstərilən biotoplarda iyrencələrə, qutanlara, qarabattaqlara və qağayı-lara rast gəlinir. Göllərin ətrafındakı açıq bataqlıq sahələrdə, dənizsahili nəmli qumsallıqlar və laqunalarda çovdarçılar, bizdimdiklər və bekaslar toplanırlar emələ gətirir.

Qırmızıdöş qaz, boz, ağalın və ağqaş qazlar Milli Parkın bütün açıq su biotoplarında istirahət edir, yarımsəhraların dənli-efemer, yovşanlı-efemer və digər bitki formasiyaları ilə örtülü sahələrində qidalanırlar.

Böyük və Kiçik Çala (Qızılqaz) göllərinin 60-65%-ni təşkil edən qarğı və qamışlıqların əsas sakinləri su fərəsi, adi porzan, kiçik porzan, cırdan porzan və qamışlıq fərələridir. Yırtıcı quşlardan çay qaraquşu, ağquyruq dəniz qartal, çöl sarı, adi sarı, çöl qartal, böyük qartalça, məzar qartal, ütəli, və şahinə az miqdarda rast gəlinir. Oturaq növ olan turac Milli Parkın cənub-qərb və cənub-şərq hissəsində çox kiçik sahələrdə yayılmışdır.

Azərbaycan və dünya miqyasında təhlükədə olan quşlardan Milli Parkın ərazisində 34 növə rast gəlinir. Onlardan 14-ü yalnız Azərbaycanın "Qırmızı Kitabı"na, 10-u ancaq "Beynəlxalq Təbiət Mühafizə Cəmiyyətinin Siyahısı"na, 10-u isə həm Azərbaycanın "Qırmızı Kitabı"na (1989), həm də "Beynəlxalq Təbiət Mühafizə Cəmiyyətinin Siyahısı"na (2002) daxil edilmişdir.

Təbiət o zaman insanı valeh edir, ona estetik zövq verir ki, burada flora və fauna harmoniya təşkil edir. Şirvan Milli Parkının ərazisində də zəngin flora ilə yanaşı, əsrarəngiz fauna mövcuddur. Elə bu səbəbdən də burada hər tərəf gözəllik saçır.

Bu ərazinin təbii florasında 4 növ kol, 2 növ yarımkol, 4 növ kolsuqlar, 3 növ yarımkolsuqlar, otlardan isə 23 növ çoxillik, 6 növ

ikillik və 40 növ birillik otlar olmaqla, 82 növ çiçəklili bitki növü var. Floristik tərkibdə 7 endemik növlər, o cümlədən Azərbaycanın endemi 3 növ bakır cuzqunu, səhra acıqovuğu, Şovis yovşanı, Qafqazın endemi 4 növ steven qəvəni, Hirkan qəvəni, Qafqaz qarayoncası və yarımqılpaq, şeytanqanqalı yayılmışdır. Floranın növ tərkibində ali sporlulara aid mamırlardan - barbülə və şibyələrdən daraqlı kollema rast gəlinir.

Milli Parklar həyatımızı qoruyur

Milli Parklar xüsusi ekoloji, tarixi, estetik və digər əhəmiyyət daşıyan təbiət komplekslərinin yerləşdiyi və təbiəti mühafizə, maarifçilik, elmi, mədəni və digər məqsədlər üçün istifadə olunan təbiəti mühafizə və elmi tədqiqat idarələri statusuna malik olan ərazilərdir. Məlumat əsasən Azərbaycanda hazırda ölkə ərazisinin 4,87 % təşkil edən 10 milli park fəaliyyət göstərir.

Azərbaycan Respublikasında Milli Parkların yaradılması ilə bağlı ilk təşəbbüs Akademik Həsən Əliyev tərəfindən irəli sürülmüşdür. Ölkəmizdə ilk milli parklar 2003-cü ildə yaradılmışdır. Daha sonrakı dövrdə bu ənənə davam etdirilmiş və son olaraq, 2018-ci ilin sentyabrında Xəzər dənizinin sahilində 99 060 hektarlıq ərazidə Qızılqaz Dövlət Təbiət Qoruğunun ərazisində yeni milli park - Qızılqaz Milli Parkı yaradılmışdır.

Hazırda Azərbaycanda 893 min hektar sahəni əhatə edən mühafizə olunan təbiət əraziləri fəaliyyət göstərir. Bunlardan 10 milli park, 10 dövlət təbiət qoruğu, 24 dövlət təbiət yasaqlığıdır. Ümumilikdə, xüsusi mühafizə olunan təbiət əraziləri ölkə ərazisinin 10,31 %, ayrılıqda milli parklar ölkə ərazisinin 4,87 %, dövlət təbiət qoruqları 1,39 %, dövlət təbiət yasaqlıqları isə 4.05 %-ni təşkil edir. Bütün bunlar isə həyatımızı qoruyur-bizə sağlamlıq bəxş edir.

Yaşıl rəng: estetik zövqlə yanaşı, sağlamlıdır

Bəli, yaşıl rəng gözümüzü oxşadığı kimi, sağlamlığımıza da öz töhfəsini verir.

Dünyada demoqrafik artımla yanaşı, istehlakın kəskin artması, global istiləşmə, ozon qatının zədələnməsi, təbii ehtiyatların tükenməsi kimi narahatlıq doğuran məsələlər ətraf mühitlə bağlı düşüncə və fəaliyyətlərə də öz təsirini göstərmişdir. Yeni minillikdə ekoloji tarazlığın qorunub saxlanması, təbii ehtiyatlardan rasional istifadə, su, torpaq və atmosfer havasının çirklənmədən mühafizə edilməsi ümumbəşəri problemlərə çevrilmişdir.

Elə bu səbəbdən də bütün dünya yaşıl rəng uğrunda mübarizəyə başlayıb.

Hazırda beynəlxalq aləmdə ətraf mühit komponentlərinin mühafizəsi, mövcud ekoloji problemlərin həllində müxtəlif metodların tətbiqi həyata keçirilir. Bunu daha geniş şəkildə davam etdirməklə, yaşıl rəngi həyatımızın və sağlamlığımızın rənginə çevirə bilərik. Sevindirici haldır ki, bu, hazırda ölkəmizdə qarşıya qoyulan əsas prioritetdir. Noyabr ayında ölkəmizdə keçiriləcək COP29 beynəlxalq tədbir isə bu sahədə yeni istiqamətlər müəyyən edəcək.

Mətanət Məmmədova

Erməni vəhşiliyi regionun sabitliyinə təhdid yaradır

Dünyanın ən vəhşi və vandal toplumun ermənilərdən ibarət olduğunu desək səhv etmərik. Çünki dünyanın əksər nüfuzlu tədqiqatçıları, araşdırmaçıları, siyasətçiləri erməni vəhşiliyindən dəhşətə gəldiklərini bəyan ediblər. Bu gün də dünyaça tanınmış şəxslər erməni terrorundan danışır və bu toplumun fəaliyyətinin bəşəriyyətinin varlığına təhlükə olduğunu bildirirlər. Hətta erməni vəhşiliyi və məkrli siyasəti o dərəcə də amansız xarakter alıb ki, güney də canı və qanı bir olan soydaşlarımızla əlaqələrin yardılmasına, münasibətlərin əvvəlki dönmə qayıtmasına əngəllər yaradırlar. Dəfələrlə otayla bu tayın birləşməsinə imkanlar yardılrsa da erməni terrorbaşçıları buna mane olublar. Hələ Pişəvəri dönməsində birləşmə real prosese çevrilmişdir. Lakin planlar baş tutmadı. Çünki Stalinin sağ əli hesab oluna Mikoyan buna mane oldu. Mikoyan hiyləgərliklə, uydurulmuş yalanları ilə Stalinin Cənubi Azərbaycanla Şimali Azərbaycanın birləşməsinə "yox" deməsinə inandıra bilmişdir. Erməni ideoloqu deyir ki, Cənubi Azərbaycan əraziləri ilə Şimali Azərbaycan birləşsə, onda 40 milyonluq Azərbaycan dövləti formalaşacaq. Bununla da, Ermənistan ayaqlar altında qala-

(bu həm də xomeneyizm ideologiyası adlanır) müsəlmanın müsəlmandan yaxın dostu yoxdur. İdeologiyanın birinci şərti budur. Lakin hakimiyyətə gələn şəxslər bu, ideologiyanın ayaqlar altında tapdalandığını görmək olar. Bu gün xomeneyizm ideologiyasının mühüm prinsiplərindən biri də islam inqilabının ixracıdır. Amma burada da fərqli mövqə görünür. Burada Azərbaycanın regionun lider dövlətinə çevrilməsi beynəlxalq münasibətlər sistemində söz sahibi olması da ölkəmizə qarşı qısqanclıq hissənin yaranmasına səbəb olur. Bəzi dövlətlər zahirən özlərini dost ölkə kimi göstərsələr də, əslində, Azərbaycanın dünyada artan gücü, yüksələn iqtisadi potensialı onları narahat edir. Onlar bundan da qısqanırlar ki, Azərbaycan sabit, sakit dövlətdir. Azərbaycanda milli birlik, mövcuddur. Ona görə də hər cür iyrənc vasitələrdən istifadə etməklə Azərbaycanın uğurlarına kölgə salmağa çalışırlar. Lakin bütün çirkin və məkrli siyasətə baxmayaraq Azərbaycan xalqı lideri, Fateh Sərkərdə, Prezident İlham Əliyevin ətrafında sıx birləşməklə özünün ərazi bütövlüyünü və suverenliyini təmin etdi. Bu gün artıq Qarabağ münasibəti mövcud deyil. Bu gün sərhədləri tam şəkildə bərpa olunan güclü və qüdrətli Azərbaycan dövləti var. Bu yer də Azərbaycan Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin Qarabağın incisi olan Şuşanın işğaldan azad olunması müjdəsini Azərbaycan xalqına çatdırarkən dediyi tarixi fikirlər yada düşür: "Mən bu gün, eyni zamanda, Ulu Öndər Heydər Əliyevin məzarını ziyarət etdim, Onun ruhu qarşısında baş əydim. Ürəyimdə dedim, xoşbəxt adamam ki, ata vəsiyyətini yerinə yetirdim. Şuşanı azad etdik! Bu, böyük Qələbədir! Şəhidlərimizin, Ulu Öndərin ruhu şaddır bu gün! Gözün aydın olsun Azərbaycan! Gözünüz aydın olsun dünya azərbaycanlıları!"

caq. Yəni ermənilərin maraqları imkan vermirdi ki, cənubdakı torpaqlarımızla Şimali Azərbaycan torpaqları birləşsin. Baxmayaraq ki, Cənubi Azərbaycanda hərəkət oldu və demokratik dövlət quruldu. Sonda Pişəvəri hərəkatının nümayəndələri Azərbaycana gəldi və onlar burda öldürüldülər. Bundan sonra ABŞ-ın təzyiqi və ermənilərin hiyləgər planı hesabına sovet qoşunları İrandan çıxarıldı. Hətta ABŞ prezidenti Trumen 21 mart 1946-cı il tarixində SSRİ-yə ultimatum verərək, Stalinə sovet hərbi qüvvələrinin İrandan çıxarılmasını tələb etmişdir.

Şuşa ilə bildirilir ki, Qarabağın əhalisinin əksəriyyəti ermənilərdən ibarət olduğu üçün həmin ərazi Ermənistanla verilməlidir. Bu zaman ÜİK(b)P katibliyi Azərbaycan KP MK katibi M.C.Bağirovun rəyini öyrənmək üçün ona müraciət edir. A.Arutyunovun məktub-layihəsindəki dəlilləri alt-üst edən M.C.Bağirov bildirir ki, əgər ermənilərin əsas götürdükleri səbəbə görə Yuxarı Qarabağın Ermənistanla verilməsi məqbul sayılırsa, nə olar, qoy DQMV-nin Şuşa rayonu istisna olunmaqla ərazisi Ermənistanla verilsin. Ancaq bir şərtlə. Elə bu arqumentə-amilə əsaslanaraq azərbaycanlıların yaşadığı Vedi, Qarabağlar və Yeğeqnadzor rayonları Naxçıvana birləşdirilsin, habelə, vaxtilə Gürcüstana və Dağıstana verilən Azərbaycan torpaqları geri qaytarılsın. Bu tutarlı tələb qarşısında aciz qalan ermənilər iddialarından geri çəkilir. Bir məsələni də vurğulayaq ki, Qarabağ məsələsinin 1988-ci ildə gündəmə gəlməsi daha çox SSRİ-nin dağılmasına xidmət edən bir layihə idi. Bu layihənin əsas məqsədi SSRİ-ni dağıtmaq üçün ermənilərin separatçılıq mövqeyindən istifadə etdilər. Separatçılara dəstəyi isə xaricdəki erməni diasporası və Rusiyanın qaranlıq dairələri göstərdi.

Qərb erməni maraqlarını müdafiə edib

O zaman həm Qərb həm də Rusiya hesab edirdilər ki, Azərbaycan münasibəti həll edərsə, bölgənin lider dövlətinə çevriləcək. Bu baxımdan ermənilərə hərbi, maliyyə dəstəyi göstərməklə Azərbaycanın torpaqlarının işğalına nail oldular. Təbii ki, ermənilərə dəstəyin arxasında həm də xristian sevgisi dayanırdı. Fars molla rejimi müsəlman dövləti olsa da ermənilərin yanında dayanıb, Azərbaycana qarşı məkrli siyasət aparmağa üstünlük verirdi. Çünki molla rejimi qorxurdu ki, Azərbaycan böyük güc mərkəzinə çevriləcək və güneyli soydaşlarımızla birləşməyə can ata. Bütün siyasi, hərbi gücü ilə fars-molla rejimi Azərbaycanın mövqelərini möhkəmlənməsinə və münasibətin həllinə mane olmağa çalışıb. Heç kim Fars-molla rejiminin o zaman Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinin sədri, eləcə də prezident səlahiyyətlərini icra etmiş Yaqub Məmmədovu Tehrana dəvət edib, sonrada Şuşanın ermənilər tərəfindən işğal edilməsinə yardımçı olduqlarını unutmayıb. Həmin dönmə də guya Tehran rejimi Ermənistan prezidenti Ter Petrosyanla Yaqub Məmmədov arasında cəbhədə atəşkəsə nail

Erməni azgınlığı mərkəzi hakimiyyətin istəyi ilə həyata keçirilirdi

Sovetlər dönməsində də arada-bir azgınlıq edən ermənilər Qarabağa uğursuz iddialarda ediblər. 1945-ci ilin payızında Ermənistan KP MK-nin katibi A.Arutyunov ÜİK(b)P MK-nin müzakirəsinə Qarabağ Vilayətinin Ermənistanla verilməsi barədə təklif layihəsi təqdim edir. Təklifdə xüsusi vur-

İLHAM ƏLİYEV

“Bəşəriyyətin problemi iqlim dəyişikliyi”

“**C**OP29, Formula1, Beynəlxalq humanitar forum Azərbaycan üçün böyük beynəlxalq nüfuz, hörmət, tanınma üçün böyük bir beynəlxalq siyasi addımdır. Təbii ki, bunun iqtisadi tərfi, iqtisadi qazancları da var”. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında deputat Rüfət Quliyev deyib.

O bildirib ki, artıq aldığımız məlumata görə gəlmək istəyən 45 min adam qeydiyyatdan keçib: “85 ölkənin rəhbəri, beynəlxalq ekspertlər, nüfuzlu alimlər, nəhəng kampaniyaların nümayəndələri olacaq. Biz düşünürük ki, haradasa 80 min adam gələcək. Əsas problem odur ki, bəşəriyyətin problemi iqlim dəyişikliyi. Ümumi hərarət artır, cürbəcür ekspertlərin fikrincə haradasa 1 dərəcədən 1,5 dərəcəyə qədər artım var. Bu, təbii fəlakətlərə gətirib çıxarır, iqlim dəyişir, kənd təsərrüfatına, insanların həyatına böyük təsiri olur. Bunlar hamısı son 10 ildə ən böyük problemə çevrilib. Məsələnin əslən ən böyük problemi

odur ki, bunun həlli üçün ortalama 2,5 trilyon dollar pul lazımdır. Yaşıl enerjiyə keçmək, təbiəti normal vəziyyətə çatdırmaq lazımdır. Bunun üçün də uzun illər lazımdır. Ən azı 10-15 il gərəkdir, 1-2 ərində həll olunan məsələ deyil.

Maliyyə xərcləri ilə əlaqədar böyük problemlər də yaranıb ki, məbləği kim ödəməlidir. İnkişaf etmiş ölkələr qismən qəbul etsələr də, boyunlarından atmaq is-

təyirlər. Burada Hindistanın, Çinin də, bir çox Afrika ölkələrinin də adı çəkilir. Bu ölkələr isə deyir ki, bu xərcin əsas hissəsi neft-qaz ixracatı ilə məşğul olan ölkələr çəkməlidir. Dəqiq fikir yoxdur. Mən düşünürəm ki, burada həmin məsələlərə bir daha aydınlıq gətiriləcək. Cənab Prezidentin də mövqeyi var. Bütün ölkələr səy göstərməlidir. Təbii ki, onların iqtisadi, maliyyə vəziyyətinə baxaraq hamı iştirak

etməlidir. Addımlar eyni formada atılmalıdır. Bu, böyük problemdir. Yenə də bu forumun da həm siyasi, həm beynəlxalq tanınma məsələsi var”.

“Azərbaycan adətən son 20 ildə hansı beynəlxalq layihələr varsa, orada iştirak edirsə, ya birincidir, ya da birinci üçlükdədir. Aktiv, pozitiv, proqmativ formada cənab Prezident addımlar atır. Bütün ölkələri də bu forma-ya, danışıqlara, problemlərin həllinə dəvət edir. Formula1 dünyada ən tanınmış beynəlxalq layihələrdən biridir. Burada turizm məsələsi, valyutanın Azərbaycana axını söhbəti də var. Azərbaycana 10 minlərlə insan gəlir, onlar Azərbaycanda işlərin gedişatı ilə, təmizliyi, təhlükəsizliyi ilə daha yaxından tanış olurlar. Nəzərə almaq lazımdır ki, gələn adı, sırası insanlar deyil. Formula1, istər digər humanitar foruma, istər COP29-a gələnlər olsun, hamısı aparıcı insanlardır. Onların sözünün ölkələrində və beynəlxalq təşkilatlarda kifayət qədər qüvvəsi var. Ona görə də, Azərbaycan üçün çox vacibdir. Azərbaycan bu addımları mənasız yerə atmır, böyük məna kəsb edir. Postsovet məkanında hansı ikinci ölkə var ki, son 10-15 ildə belə nəhəng layihələrə qol çəksin, iştirak etsin, inkişaf etsin. Bunun xeyri də bəllidir” - deyərək əlavə edib.

Söylü Ağazadə

“**Çin Azərbaycana ən böyük investisiya yatan ölkələrdən biridir**”

“**A**zərbaycan Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının üzvü olmasa da, artıq ikinci dəfədir ki, bu nüfuzlu beynəlxalq təşkilatın sammitinə Azərbaycan fəxri qonaq qismində dəvət edilir. Tədbir çərçivəsində Azərbaycan lideri təşkilata üzv olan ölkələrin rəhbərləri ilə ikitərəfli maraqlı doğuran məsələlər barəsində fikir mübadiləsi apardı. Eyni zamanda səfər zamanı Azərbaycanla Çin arasında strateji tərəfdaşlıq müqaviləsinin bağlanması böyük dövlətlərin Azərbaycanca olan marağını göstərir”. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında millət vəkili Aydın Mirzəzadə deyib.

Deputat bildirib ki, təkə Çinlə olan ticarət-iqtisadi əlaqələrimiz Azərbaycanın ən böyük xarici iqtisadi əlaqələr blokuna daxil olan məsələlərdəndir: “İllik ticarət dövriyyəyimiz 3 milyard dollara yaxınlaşmışdır. Çinin 6 şəhərində Azərbaycan ticarət evi açılıb. Çin Azərbaycana məsul ixrac etdiyi kimi, eyni zamanda Azərbaycandan da qeyri-neft məsulları almaqda maraqlı olduğunu göstərir. Çin Azərbaycana ən böyük investisiya yatan ölkələrdən biridir. Biz vaxtaşırı ölkə mətbuatında Çin investisiyası ilə Azərbaycanda qeyri-neft profilini məsullar barəsində müəssisələrin açılması barəsində xəbərlər oxuyuruq. Azərbaycan və Çin qarşılıqlı şəkildə biri-birlərinin ərazi bütövlüyünü dəstəkləyirlər. Bu il keçiriləcək COP29 konfransında ən yüksək səviyyədə iştirak edəcəyi barəsində Çin sədri Prezidentimizlə görüşdə məlumat verdi.

Azərbaycan Prezidentinin tədbir çərçivəsində Rusiya, Türkiyə, Qazaxıstan, Pakistan rəhbərləri ilə görüşləri də diqqət mərkəzində oldu. Azərbaycan-Türkiyə-Pakistan üçtərəfli görüşünün keçirilməsi isə üç ölkə arasında mövcud olan strateji əməkdaşlıq və dostluq münasibətlərini daha yüksək səviyyəyə qaldırdı. Azərbaycan konfransda iştirak etməklə təşkilat üzvləri ilə əməkdaşlığı daim genişləndirməkdə maraqlı olduğunu göstərdi. Azərbaycan bu gün özünü dünya üçün maraqlı ölkə kimi tanıdı. Azərbaycanın iqlim dəyişikliyi ilə bağlı tədbir keçirməsi dövlətimizi dünya siyasətinin müzakirə olunan mövzularından birinə çevirib. Hesab edirəm ki, Azərbaycan liderinin tədbirdə iştirakı ölkəmizin artan nüfuzunu sübut etdi”.

Səbinə Hüseynli

FELYETON

Bazar yanır...

O gün qonşulardan biri:

-Məmmədqulu haradan gəlirsən bu istidə?

Məmmədqulu kişi:- Ə, qardaş, haradan gələcəyəm, bazardan. Səhərin sübhündən durub getmişəm. Dedim bəlkə bu rayonlardan meyvə-tərəvəz gətirənləri yaxalayaram, uşaqlara bir həftəlik bir az yeməli ala bilərəm. Onu da ki, getməyinə getdim, amma onları tapa bilmədim ki, bilmədim. Nə bilim axı, gəlib harada dayanırlar, gətirdiklərini haradan verirlər bu alverçilərə. Yox ey, belə olmaz, gerek öyrənilməli gələn həftə yenə gedəm, yoxsa baha qiymətə nə qədər meyvə-tərəvəz alım ki, mən yazıq, bu uşaqların qarını doysun. Vallah, gedib görsəniz, bazar yanır, həm də od tutub yanır.

Məmmədqulu kişi bunu demişdi ki, qonşu Fəttah başladı şivənə: -Ə, necə yanı bazar yanır. Ə, Məmmədqulu, sən nə vicdansız adammışsan, gördün bazar yanır, elə qoyub gəldin, bir kömək edərdin də. Boş-boş buralarda gəzincə, qoymazdın da bazarı yanmağa. Gedib bircə alıb gətirib yeməyə cansınız. Bazar orda od tutub yanır, bu qayıdıb gəlir bura. Kişi danışır, gözlərindən od püskürdü. Yazıq Məmmədqulu kişi isə səhərin korundan ac-susuz evdən çıxıb, indicə yorğun-arğın qayıdıb gəlib, gəl, başına gələne bax.

Fəttah kişi danışdıqca, Məmmədqulu kişinin gözləri dörd olur, yazıq bilmirdi ki, bu kişiyyə nə desin, necə anlatsın. Bu, mümkün də deyildi. Çünki Fəttah kişinin Məmmədqulu kişiyyə aman verəcəyi əsla gözlənilmədi.

Nə isə ki, artıq yanaya toplaşanların sayı artmağa başladı. Fəttah kişi hamını yanana bazara köməyə getməyə çağırırdı. Camaat başladı suallar yağdırmağa: niyə yanır, yanğına səbəb nə olub, nə vaxtdan yanmağa başlayıb, harayadək yanıb, xəsarət alan çoxdurmu kimi bir anda bəlkə 20-30 sual yağdırıldı Fəttah kişinin üzərinə. O da bir hayla-küylə cavab verirdi ki, deyərdin bəlkə Məmmədqulu kişinin əvəzindən özü bazardan gəlir.

Vallah bir kənarda dayanıb hadisəni müşayiət edən, hələ də bir şey anlamayan mən yazıq da Məmmədqulu kişi kimi susmağı üstün tutmuşdum, sakitcə hadisənin necə bitəcəyini gözlə-

yırdım. Burada artıq danışmağın yeri yox idi. Çünki Fəttah kişi elə bir vəziyyət yaratmışdı ki, özündən başqa heç kimin səsi eşidilmirdi və elə bir həşir qoparmışdı ki, ta burada başqa nəyisə anlatmaq müşkül idi.

Nə isə, bir dəstə adam yığıldı Fəttah kişinin başına, üz tutdular bazara, köməyə, Fəttah kişinin təbircə desək, yanğına köməyə. Yazıq Məmmədqulu kişi isə yerində bayaqdan bəri necə səssizcə dayanmışdısa, o cür də tərpənmədən durmuşdu. Kişini elə bir tok vurmuşdu, nə dinir, nə də danışdı. Hər dəfə nəzərlərini üzümde gəzdirdi, sanki mənim hadisəyə münasibətim bilmək istəyirdi. İnanın ki, yorğunluqdan kişi danışa bilmirdi.

Məmmədqulu kişi heç yerindən tərpənmədi də. O vaxta qədər ki, bazara gedənlər qayıdıb gəldilər. Yenidən dəstə başlandı. Fəttah kişi yenidən düşdü Məmmədqulu kişinin üstünə ki, ə, sən bizi dolamısan, bəs deyirdin bazar od tutub yanır? Ə, yekə kişisən, utanmırsan, yalan danışırısan? Ə, belə də zarafat olar, bu istidə bizi salmısan küçələrə?

Yanıdakılar da bir tərəfdən... Yazıq nə dindi, nə də danışdı. Ayağa qalxıb başını aşağı saldı, yorğun addımlarla üz tutdu evinə.

İndi təsəvvür edin ki, o gedəndən sonra burada nə söhbətlər baş verdi. Nə isə... Söhbət yenidən açıldı. Fəttah kişi yazıq Məmmədqulu kişinin söhbətini elə nağıl etdi ki, vallah bayaq orada olmasaydım, az qala mən də inanacaqdim...

Sonra nə oldu? Nə olacaq? Fəttah kişinin odlanmasının səbəbi bilindi. Sən demə Məmmədqulu kişinin axtardığı zəhmət adamlarını bu kişinin övladları hər gün səhər-səhər yaxalayıb əllərindəki məhsulları ucuz qiymətə alıb bazardakı alverçilərə baha qiymətə satır. Onlar da bir az üstünə qoyub biz yazıqlara satırlar. Ona görə də əriyi, gilası, gilənarı, gavalını, pomidoru, xiyarı, lobyanı yayın bu cırhacırında bizə od qoyan qiymətə alırıq.

Hə, indi anladım, Məmmədqulu kişi, bazar od tutub yanır deyəndə Fəttah kişinin hay-həşirini. Ancaq bircə onu anlamadım ki, doğrudan da Fəttah kişi söhbəti elə anlamışdı, yoxsa bu bir təşviş idi... Bir də onu anlamadım ki, biz niyə Fəttah kişini anlayırıq, amma Məmmədqulu kişini əsla...

Mətanət Məmmədova

Nüvə fiziki: "Metsamor AES nüvə lobbiçiliyinin yaşıl enerjiyə qarşı müqavimət nümunəsidir"

Andrey Ojarovski: Bərpa olunan enerji texnologiyalarına fəal keçid nümayiş etdirən və hətta bu enerjini başqa ölkələrə ixrac edən Azərbaycanın nümunəsi onu deməyə əsas verir ki, bu sahədə mümkünsüz heç nə yoxdur

Rusiyalı nüvə fiziki, ekoloq, "Radioaktiv Tullantıların Təhlükəsizliyi" proqramının eksperti Andrey Ojarovskinin "Caliber" analitik mərkəzinə mü sahibəsini oxucularımıza təqdim edirik.

- Azərbaycan mühüm hadisəyə COP29-a ev sahibliyi etməyə doğru irəliləyir. Ölkəmizin bu istiqamətdə gördüyü işləri necə qiymətləndirirsiniz?

- Mən qeyd edərdim ki, COP29 konfransının aparıcısının rolu daha çox texniki xarakter daşıyır; Əsas odur ki, bu beynəlxalq tədbirin keçirilməsi üçün rahat şərait yaradılsın: logistika, infrastruktur və s. Məzmun BMT Ka-

tibliyi tərəfindən təmin edilir. Amma eyni zamanda, Azərbaycanın hazırda apardığı işləri görməkdən məmnunam- ölkəniz öz nümunəsi ilə bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadəyə dinamik keçid imkanlarını nümayiş etdirir. Bu isə çox gözəldir- o zaman ki, əhəmiyyətli dərəcədə qalıtıq yanacaq ehtiyatlarına, yəni qaz və neft ehtiyatlarına malik olan ölkə dünyada bu ehtiyatların istismarı üçün lobbiçilik etmir, əksinə, öz nümunəsi ilə antropogen iqlim dəyişikliyi ilə mübarizə üçün bərpa olunan enerji mənbələrinin faydalarını sübut edir və ilk növbədə günəş və külək enerjisinin praktiki tətbiqi reallaşdırır.

Xatırladaq ki, ötən il Azərbaycan BƏƏ və Səudiyyə Ərəbistanı ilə ölkədə 500 meqavat gücündə bərpa olunan enerji mənbələrinin, eyni zamanda, Qaradağ günəş elektrik stansiyasının yaradılması haqqında saziş imzalayıb. 230 meqavat istismara verilib və artıq fəaliyyət göstərir və ümumilikdə 2023-cü ildə Bakı Enerji Həftələri çərçivəsində xarici investorlarla ümumilikdə 2,9 gigavattlıq "yaşıl" layihələrin həyata keçirilməsinə dair müqavilə imzalanıb. Yəni, dünyanın ən böyük iqtisadiyyatı olmayan bir ölkə daxilində gigavattlarla yaşıl enerjiyə investisiya bu, çox təsiredicidir. Təəssüf ki, bütün ölkələr bu qədər məsuliyyət daşmır. Əgər COP29-da aparılan danışıqların yeganə nəticəsi Azərbaycanın bərpa olunan enerji sahəsində liderlərdən birinə çevrilməsidir-

sə, bu, artıq çox yaxşıdır.

- COP29-da xüsusi narahatlıq doğuran hansı ekoloji problemlər müzakirə edilə bilər?

- Bu cür danışıqlar həmişə gözənilməz olur, hər bir ölkənin öz maraqları var, bütün maraqlar üst-üstə düşmür və buna görə də bəzi dövrlərdə çox vaxt ekoloji məsələlərlə bağlı olmayan məqsədləri irəli sürmək üçün COP platformasından istifadə edirlər. Şəxsən mənə bir nüvə fizikası və nüvə enerjisinin əleyhdarı kimi narahat edən təhlükələrdən biri də uran da daxil olmaqla, qalıtıq enerji mənbələrindən davamlı istifadəni müdafiə edən dünya sənaye lobbilərinin öz sənayelərini "yaşıl" kimi təqdim etməyə çalışmaları ehtimaldır. Biz artıq keçmişdə həm kömür sənayesi, həm də nüvə sənayesi nümayəndələri tərəfindən belə yanaşmaların şahidi olmuşuq. Və təbii ki, COP29 çərçivəsində müxtəlif ölkələrin nüvə alimləri öz fəaliyyətlərini açıq şəkildə reklam edəcəklər. Ancaq ümid edirəm ki, COP29 iştirakçıları bu cür təkliflərə, deyək ki, sağlam skeptisizm nümayiş etdirəcəklər və dünya kömür və nüvə enerjisi tərəfdarlarının ardınca getməyəcək, çünki bu köhnəmiş texnologiyaların təhlükəsi tamamilə açıqdır. Axı, müasir nüvə energetikasının ən mühüm problemi ondan ibarətdir ki, hər hansı bir atom elektrik stansiyasının tikintisi özünü təmin etmək nöqteyi-nəzərindən son dərəcə baha başa gələn elektrik

enerjisinin istehsalına gətirib çıxarır, belə enerji subsidiyalar olmadan mümkün deyil; Bakıdakı iqlim danışıqlarına onlar da mütləq gələcək-sadəəcə pul istəmək üçün. Onlar subsidiyalar, vergilərin azaldılması və bəzi başqa güzəştlər istəyəcəklər - bütün bunlar gözənilir.

- Son vaxtlar dünya ictimaiyyəti yenidən Metsamor Atom Elektrik Stansiyasının nüvə tullantılarının utilizasiyası ilə bağlı narahatlığa başlayıb. Tez-tez mətbuatda radioaktiv maddələr satmağa cəhd edən Ermənistan vətəndaşlarının saxlanması ilə bağlı məlumatlar dərc olunur. Bu problemə baxışınız necədir və onu necə həll etmək olar?

- Metsamor Atom Elektrik Stansiyası və ümumilikdə Ermənistanın bütün energetika sənayesi ilə bağlı narahatlıq doğuran vəziyyət nüvə lobbiçilərinin bərpa olunan enerji texnologiyalarının işə salınmasının qarşısını almağa və ölkənin nüvə istehsalı yolundan çıxmasına mane olmağa çalışdığı klassik nümunədir. Ermənistan üçün nüvə enerjisindən imtina tamamilə mümkün olsa da, burada heç bir fantaziya yoxdur. Və sadəcə olaraq Ermənistanla ümumən oxşar iqlim şəraitinə malik, lakin bərpa olunan enerji texnologiyalarına fəal keçid nümayiş etdirən və hətta bu enerjini başqa ölkələrə ixrac edən Azərbaycanın nümunəsi onu deməyə əsas verir ki, burada mümkünsüz heç nə yoxdur. Bu arada Ermənistan özünün köhnə, təhlükəli Metsamor AES-dən başqa alternativ olmadığını iddia etməkdə davam edir.

Üstəlik, biz görürük ki, Rusiya və Fransa kimi nüvə lobbiçiləri ya yeni nüvə layihələri tətbiq etməyə,

ya da Ermənistandakı köhnə AES-in istismar müddətini uzatmağa çalışırlar. Amma bu, nüvə enerjisi üçün çətin dövrlərdir: son ümidlərdən biri Ermənistan da daxil olmaqla, ötən əsrin nüvə irsinin hələ də mövcud olduğu ölkələrdə qalmaqdadır. İrəvəndakı siyasətçilərin sualı isə nəyi seçməkdir: təmiz, sərfəli, yaşıl enerji və ya yanaşmaları dəyiş-

atılan radionuklid elementi aşkar edib. Əgər vaxtında aşkar edilməsəydi, onun ətraf mühitə və insanlara nə qədər zərər verə biləcəyini təsəvvür etmək qorxuncdur.

- Fransa Avropada nüvə enerjisinin ən böyük istehlakçılarından biridir, baxmayaraq ki, Avropa mediası dəfələrlə fransız reaktorlarının təhlükəsizliyi və vəziyyəti ilə bağlı narahatlığını ifadə edib. Avropada bu problemin səviyyəsini necə qiymətləndirirsiniz?

- Axı mən Rusiya nüvə energetikası üzrə mütəxəssisəm, ona görə də bunu yalnız qismən mühakimə edə bilərəm. İndiki Avropa siyasətinin mənfi cəhətlərindən biri, mənə, Aİ ölkələrinin bu məsələdə vahid fikrə malik olmamasıdır. Elə ölkələr var ki, işləyən nüvə enerjisindən tamamilə imtina ediblər, lakin eyni zamanda öz iqtisadiyyatlarını tamamilə yenidən qurmaqdan çəkinməyiblər. Bunlar İtaliya, Litva və Almaniya kimi ölkələrdir. Məsələn, Almaniya da elektrik enerjisinin üçdə birindən çoxunu nüvə sənayesi istehsal edirdi, lakin Berlin Fransadan fərqli olaraq bu addımı atdı. Baxmayaraq ki, Almaniya və Fransa, prinsipçə, iqtisadi səviyyə baxımından müqayisə oluna bilən ölkələrdir ki, burada birində nüvə enerjisi tamamilə yoxdur, digərində isə iqtisadiyyatın mühüm elementidir. Ümumiyyətlə, vəziyyət hər bir ölkənin öz seçimini etdiyi Ermənistan və Azərbaycan nümunəsini təkrarlayır. Baxmayaraq ki, ümid edək ki, İrəvan nə vaxtsa işi görəcək və mövqeyini dəyişəcək.

İndi ən əsası odur ki, biz ümumiyyətlə nüvə enerjisinin irəliləyişini və inkişafını görmürük. Fransada da onun payı azalır: 75 faiz idi, amma tezliklə 70 faiz və ondan aşağı olacaq. Dünyada isə bu gün nüvə enerjisinin payı cəmi 10 faizdir: biz onun azaldılması tendensiyası da müşahidə edirik. Atom üçün lobbiçilik edən ölkələr çox vaxt nüvə raket arsenalına malikdirlər- çünki hərbi və dinc atom arasında qırılmaz əlaqə var. Məsələn, Fransa belə silahlara sahibdir, lakin Almaniyanın atom silahı yoxdur və onun bərpa olunan enerji mənbələrinin xeyrinə nüvə enerjisindən qəti şəkildə imtina etməsi çox simvolik görünür- bu qərar onun üçün nisbətən asan idi. Bundan sonra, ekoloqların proqnozlarına görə, İsveçrədə, sonra isə çox güman ki, İsveçdə nüvə enerjisindən, imtina edəcək. Nüvə enerjisi sahəsində inhisar və iri şirkətlər və dövlət tərəfindən dəstək olmayan yerdə bərpa olunan enerji mənbələri iqtisadiyyatın bu arxaik elementlərini getdikcə uğurla əvəz edir.

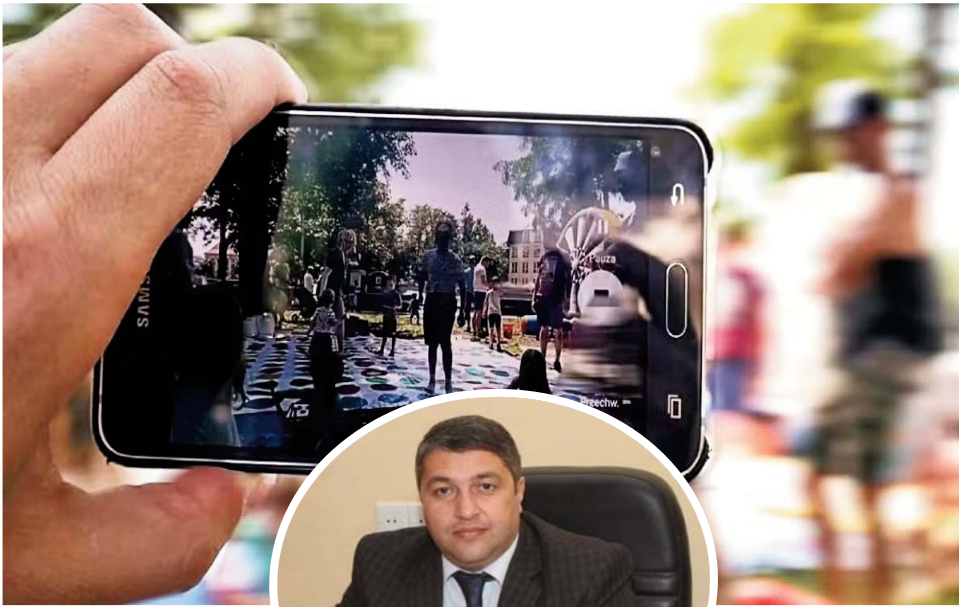
Tərcümə - Elçin Bayramlı

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə "Ekologiya və ətraf mühitin mühafizəsi" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb

İcazəsiz foto çəkənlər necə cəzalandırılır?

HÜQUQŞÜNAS AYDINLIQ GƏTİRDİ

"Şəxsin razılığı olmadan onun haqqında məlumatların yayılması birbaşa məsuliyyət yaradır. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 32-ci maddəsi, eləcə də Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin 156-cı maddəsi şəxsi həyata toxunulmazlıq hüququnu təsbit edir". Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında hüquqşünas Ələvsət Allahverdiyev deyib. O bildirib ki, şəxsin toxunulmazlığı sözügedən maddənin iki bəndində yer alıb: "Belə ki, 156-cı maddənin 1-ci bəndində qeyd edilir ki, şəxsi və ailə həyatının sirri olan məlumatların, belə məlumatları əks etdirən sənədlərin yayılması, habelə satılması, başqasına verilməsi, qanunsuz topları

nılması 100 manatdan 500 manatadək miqdarda cərimə, 240 saatadək ictimai işlər və ya 1 ilədək müddətə islah işləri ilə cəzalandırılır. 156-cı maddənin 2-ci bəndinə görə, eyni əməllər vəzifəli şəxs tərəfindən öz qulluq mövqeyindən istifadə etməklə törədildikdə 3 ilədək müddətə müəyyən vəzifə tutma və ya müəyyən fəaliyyətlə məşğul olma hüququndan məhrum edilməklə, yaxud edilməklə 2 ilədək müddətə azadlıqdan məhrumetmə ilə cəzalandırılır".

Hüquqşünas qeyd olunan normaların hər hansı şəxsin şəklinin sosial şəbəkələrdə yayılmasını qadağan etdiyini vurğulayıb.

Ləman Sərraf

"SƏS" qəzetinə abunə kampaniyası davam edir!

«SƏS» QƏZETİNƏ
ABUNƏ OLMAQ İSTƏYƏNLƏR
AŞAĞIDAKI YAYIM
ŞİRKƏTLƏRİ İLƏ ƏLAQƏ
SAXLAYA BİLƏRLƏR

1. Azərpoçt Poçtdaşıma Mərkəzi – 0125984955, 0552004544
2. Azərmətbuat Yayım MMC – 0124411991, 0124404694
3. Səma Mətbuat Yayım – 0125940252, 0503336969
4. Pressainform MMC – 0125115191, 0504560835, 0553156002
5. Qaya Mətbuat yayım – 0125667780, 0502352343
6. Qasid Mətbuat Yayım – 0124931406, 0124938343
7. F.Ş.Ruhid Hüseyinov – 0124349301, 0505357898
8. Ziya LTD – 0124977696, 0503067744

1 nüsxə 1 aylığı 13.20 AZN
6 aylıq 79.20 AZN
1 illik 158.40 AZN

ABUNƏÇİLƏRİMİZİN
XİDMƏTİNDƏYİK
Müraciət, şikayət, yazı,
təbrik və başsağlıqlarımızı
dərc etməyə hazırıq!

14 cüdoçumuz Avropa Kubokuna yollanır

Azərbaycanın gənc cüdoçuları Çexiyanın paytaxtı Praqada keçiriləcək Avropa Kubokunda iştirak edəcəklər. Cüdo Federasiyasının mətbuat xidmətinin məlumatında deyilir ki, Azərbaycan oğlanlar arasında 6 çəki dərəcəsində 14 idmançı ilə təmsil olunacaq. Cüdoçulara gənclərdən ibarət yığmanın baş məşqçisi Elxan Məmmədov rəhbərlik edəcək.

Avropa çempionatında Xəyal Həsənov, Eltun İmranov, Amin İsmayılov (hamısı 60 kq), Rüfət Aydınov, Mehdi Cəfərov, Eltac Yusifli (hamısı 66 kq), Elnur Qasılov (73 kq), Mamed Əzizbəkov, Qadir Hüseyinov (hər ikisi 81 kq), Aslan Kotsoyev, Davud Namazlı, İsmayıl Zamanov (hamısı 90 kq), Eldar Əliyev, İlkin Baxşaliev (hər ikisi +100 kq) iştirak edəcək. Qeyd edək ki, iyulun 6-7-də keçiriləcək turnirdə 26 ölkədən 435 idmançı qüvvəsini sınayacaq.

"Wi-Fi üzərindən zəng" - "Bakcell" abonentlərə yeni innovativ xidmət təqdim etdi

"Bakcell" şirkəti Azərbaycanda ilk dəfə olaraq Wi-Fi üzərindən zəng xidmətini - VoWiFi (Voice over Wi-Fi) texnologiyasını istifadəyə verib. Yeni xidmət ölkə xaricində olan abunəçilərə smartfonda Wi-Fi şəbəkəsi aktiv olduğu halda dünyanın istənilən yerinə Azərbaycandakı tarif ilə zəng etmək imkanı verəcək. Bunun üçün ölkə xaricində olarkən rouminq və VoLTE / VoWiFi xidmətlərinin aktiv olması kifayətdir.

VoWiFi xidmətinin üstünlükləri nələrdir?

* VoWiFi xidməti ilə abunəçi xaricdə olarkən daxil olan rouminq zənglərini tamamilə pulsuz qəbul edə biləcək.

* Şəbəkənin olmadığı yerlərdə belə, Wi-Fi üzərindən mobil nömrə ilə yüksək keyfiyyətli zəng etmək mümkün olacaq.

* Xaricdə olarkən VoWiFi xidməti ilə edilən zənglərə Azərbaycandakı tarif tətbiq edilir. Bu işə beynəlxalq zənglərdə əlavə xərclərə qənaət etməyə kömək edəcək.

Smartfonun VoWiFi texnologiyasını dəstəkləməsini *309# kodunu yığmaqla yoxlamaq olar. Ətraflı məlumat bakcell.com/vowifi səhifəsində yerləşdirilib.

Qeyd edək ki, VoWiFi texnologiyası "Bakcell"-in yeni brend strategiyasına daxil olan innovativ məhsullardan biridir. Şirkət qarşıdakı dövrdə bir sıra yeni məhsulları abunəçilərin ixtiyarına verməyi planlaşdırır.

Baş redaktor: Bəhruz Quliyev

Ünvanımız:
Bakı şəhəri,
Üzeyir Hacıbəyli
küçəsi, 66.

Şəhadətname: № 022492
<http://www.ses-news.az>
<http://www.sesqazeti.az>
E-mail: ses@sia.az

"ƏLİNCƏ" AZƏRBAYCAN KEYRİYYƏ
CƏMIYYƏTİNİN ORQANI.

QƏZET 1991-Cİ İL
YANVARIN 11-DƏN ÇIXIR
Tel: 598-33-90
Faks: 493-11-62

Redaksiyanın mövqeyi
ilə müəllifin mövqeyi
üst-üstə düşməyə bilər.

Qəzet bazar və
bazar ertəsindən
başqa hər gün
nəşr olunur

Tiraj: 3200